

ياساى كارى كرىكارى

ئەم نووسىنە پېشكەشە بە بەشخوراوترىن كرىكارانى شارەكەم،

سەلام عەبدوڤلا

لەوانە(شاكر عەلى- دەيان
هەزار بەرمىلە نەوت و گاز لە
بەنزىنخانە بە بازوو
سەردەخست بو سەر
ئارەبانەى تراكتور و بو ناو
ئۆتۆمبىلەكان، بەلام بە
فەرمى داياننەمەزانەد
ولەگشت مافىكى كرىكارى

بېبەشبوو) و ريزدار(مەحمەد عەلى-كرىكارى بيناسازى) و سەرجهەم سەندىكايى و
كرىكارەكانى نەوت، شەمەندەفەر، بەرگدوورى، مامۇستايان، نانەواخانە، بيناسازى، ھاتوچوو،
كارەبا، لە شارى خانەقى، بەرپزان:

سەرۆكى سەندىكاي كرىكارانى
نەوت(حوسين كەلەى
مەحمەد)، كەمال ڤالامەرز،
كەرەم عەلى(لە ناوەرەستى
وینەكە لەگەل منداڤ و

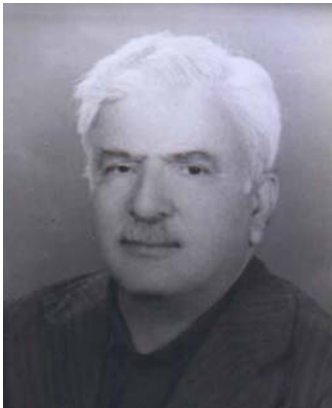

ھاوېشەكەى)، مەنسور كەرەم عەلى، حلمى عەبدوڵوھاب، ھەمىد
نەجار، ئەحمەد دادا، مەحمەد كەریم ھەرمزىار، رەجەب سەفەر(سەرۆكى
سەندىكاي كرىكارانى بەرگدوورى) و جىگرەكەى (سەید ئەحمەد)، سەرۆكى سەندىكاي

بينا سازى (سهلام بهنا) و جيگرهكهى (سهلمان بهنا)، سهروكى سهنديكاي تهخته سازى (رهحيم نهجم) و جيگرهكهى (سهيد جهلال سهيد فهريق)، سهلمان كاكهه، خهليل ياسين، كه مال ياسين خهليفه، عادل شهوكهت مهجيد ئيبراهيم، حهقى، جهودهت فهريج، مهحهمه عارف، جواد سهفه، كازم جواد، ئيبراهيم حوسين، مهجيد زههاوى، سهلام بهنا، عهبدوللا قادر ئيسماعيل (سكرتيرى سهنديكاي كريكارانى نانه واخانه كان-وينه)، سهلاح ئهحهمه (سهروكى سهنديكاي كريكارانى نانه واخانه كان)، ئيبراهيم شهوقى، سهلام ئهحهمه، تارق تهوفيق، ههيدره خانه وهگ، كههره عهلى، نيشان گهرهبيديان وهرتان، دهرياويش سيمون، جورج دهرياويش، قوشى ميخائيل، مهجيد مهحهمه قهمبر، مهجيد

عهبدولكهريم، ههמיד غازى عهسكه، عهبدوللا ئيبراهيم، باوهخان، فهريد ههمدى، كه مال موستهفا ئهفهندى، بانوس نهزهريان، هايك، مستهر همبرسون، ئوستا فهريج، چرا عهلى، ئهكبهر لهك، جهعهفه عهزيز، وهلى ههرهه، عهلى سالح، حوسين عهلى بهگ، جهوههر خهسره، مهجيد خهسره، عهبدولعهزيز بهگ دهلو، كوئخا سهوزهلى، مهحهمه سعهيد قهراخى، فهريد ههمدى بابان، عهلى عهرهه، عهلى ئيسماعيل، جهليل ئهدهه، ئهحهمه شهوكهت، شهوكهت مهحهمه سعهيد، بههجهت عارف، عهلى ئهكبهر

ههسهن، ئيبراهيم داراخان، مههدى شامار، بهشير شاموراد، ئهحهمه مهحهمه وارانى، عهلى ئهحهمه كوردستانى، شهوكهت رهشيد، عيسا كهتانه، عهباس خدر، شيخ نورى، جاسم مهحهمه، ئيبراهيم داود، محسن (ابو مقدم)، ئوستا فلاهرز، عيسا حوسين عهلى، وههاب عهبدولپهرههمن، مهحهته عهبدولپهرههمن، عهلى عهبدولپهرههمن، خالد جومعهه بيچان،

عهبدوللا ههبيب، ئهحهمه قههورى، مهحهمه عهبدوللا قازى، مهحهمه نورى فهريج، وههاب قادر سهفهراغا، كه مال شاك، مهحهمه رهشيد چاورهش، عهبدولقادر مهحهمه بهرزهنجى، خالد راوى، جهبار وههاب، وههاب عهبدولپهرههمن، رهحيم ههداد، تهوفيق ههداد و سهروكى كومهلهى جووتياران (جهواد سهفه) و جيگرهكهى (ئيبراهيم تهوفيق ههداد، سهروكى كومهلهى

(وینەى شوکور حوسین- شوفیڤى شەمەندەفەرەكەى خانەقین و ھاوړپى خوښەویست نەسرەدین مەجید)

كۆمەڵەى جووتیاران(جەواد
سەفەر)و جیگرەكەى(ئىبراھیم
حوسین)، مەجید مەحمود
زەھــاوى، تـاـرـیـق
تەوفیق(سەرۆكى سەندىكای
مامۆستایان)، محیەدین شاکر
مامۆستا عەزیز پشٹیوان و
سەرجەم خێزانە
شۆرشگێرەكەى، سەلام
عەبدولرەزاق، مامۆستا مەجید

كەرىم(مەجید غاندی)و ھەموو ئەوانەى ناویان لەسەر لیستی رەشى بەردەرگای كۆمپانیای
نەوتى نەفتخانە نووسرا

و كەسوكارەكانیان و ھەموو ئەوانەى ناویان لێرە نەھاتوو و كریكار و سەندىكایەكانى ئیستا
كە ھیوادارم كاریگەرانه خۆیان رێكبەخەن وداكوكى لە مافەكانیان بکەن و ھەروا ئەرکی پیرۆزى
خۆیان ئەنجام بدەن، چونكە لەدوایدا تەنھا و تەنھا، ھێزى بازوو و بیری ئیمەیه زامنى

دامەزراندنى كۆمەلگای مەروپى بۆ
سەرجەم كۆمەلگا دابیندەكات و
مێژووی نوێ دەستپێدەكات!

سەر دادەنوینم بۆ گیانبەختەرانى
رێگای سۆسیالیزم!

تەمەن درێژى دەخوایم بۆ ئەوانەى لە
ژیاندا...

(لەناوەرەستى وینەكە سەندىكایى جەبار وەھاب)

شهید زوران عزیز پیشتیوان

کریکاري به نرينخانه‌ی خانـه‌قـی
خوشه‌ويست (شاکر عه‌لی)
به دريژايی 40 سال به بی هیچ مافیکی کریکاري،
کاری کرد

کریکارانی خوشەویست!

لە راگەیانندنەکاندا زۆر باس لە دەولەتی یاسا دەکریت، بەلام هیشتا یاسای کار، واتە سیمای ناوەرۆک و مەرجەکانی ژیان و بژیوی و تەندرووستی...هتد، ئیستا دواڕۆژی زۆربەى دانیشتوانی کوردستان و نەوێ داها توومان، دیاریدەکات، لەبەردەستدا نییە. هەروا تا ئیستا نە یەکیتیە کریکارییەکانی کوردستان لە سەندیکایەکی یەکیانگرتوووە <کەرتبوونی کریکاران، نەهینی مانەوێ سەرمايەدارییە-مارکس>، نە هیچ لایەکیان کۆنگرەیان رێکخستوووە بۆ راگەیانندنە یاسای کار. ئیستا. پاش تیپەرپوونی 204 ساڵ لەسەر دەرکردنی یەکەم یاسای کار لە بەریتانیا، حکومەت و پەرلەمانی کوردستان یەکەمجار یاسای وەبەرھێنانیان دەرکرد بۆ سەرمايەدارانی کوردو دەرەکییەکان. ئایا ئەمە جیگای پرسیارو رامان نییە؟!

بەبێ ئەوێ بچینە ناو یاسا وەحشیانەکە سەرمايەدارانی بەریتانیا، شوینی خۆیەتی ئاماژە بەم حەقیقەتە بەدەین: (پەرلەمانی ئەنگلیزی لە 1802 تا 1833 پینچ یاسایان لەبارەى کار دەرکرد، بەلام بەو پەڕی دسۆزییەووە هەولیاندا بۆ ئەوێ دەنگ لەسەر سەنتیمەتریکی نەدەن تا ئەو یاسانە پەڕەو نەکرین، بۆیە وەک مەرەکەبى سەر پەرەکان مانەووە...ئەو دەستکەوتانە کە چینی کریکاران بە دەستیانەهینا بۆ ماوەى 30 ساڵ وەک دەستکەوتگەلیکی رووکەوش و پەتی، مانەووە-سەرچاوە: مارکس، کەپیتال، لاپەرەى 387).

یاسای وەبەرھێنان کە یاسای سەرمايەدارە نیشتیمانی و دەرەکییەکانە بۆ دەستراگرتن بەسەر بازار و هیزی کار (هیزی کار، کالایەکە وەک هەر کالایەکیتر و لەبازاردا دەرکردیت و دەفرۆشیت و بەهاکەى وەک بەهای هەر کالایەکی ترە) و سەرمايەدارەکان لە غیابی چاودیری ئابووری، دەیانەوێت بە ئارەزووی خۆیان ئازادین لە سەوداکاری بە هیزی کارو بەکردەووە پەڕەوێ ئازادی خۆیان دەکەن، بەلام لە راستیدا ئازادی فرۆشتنی هیزی کاریان بەئیمەش داوە (کەس راستەوخۆ ناچارناکریت بە زۆر هیزی کاری خۆی پێیان بفرۆشیت)!

ئیمە ماوەى 15 ساڵە لە پینا و دەرکردن و پەڕەوکردنی یاسای کار خەباتدەکەین و پێدەچیت جۆرەکانی خەباتمان تا ئیستا نەگەیانندوووە بەو ئاستە، دەسەلاتداران ناچاربکەین ئەو یاسایە دەرکەن، بۆیە دەبێ بە شیوازی جۆراو جۆر درێژەبەدەین بە خەبات لە پینا و بەدیھاتنی و نابی

چاۋەرۋانى ھېچ لايەنەيەك بېين، چونكە سەرمایەدارەكان بە ئارەزوۋى خۇيان مل بە داخۋازىيەكانى ئىمە نادەن و تا پېيان بىكرىت وەك برا ئەنگلىزەكانيان، دۋاى دەخەن. محەمەد كەرىم(سەرۆكى دەزگای ھاندانى وەبەرھىنان) وتى: (لەراستیدا ياساى وەبەرھىنان دايكى ياساكانە و دلى گەشەى ئابوورى ولاتە. بۇيە گرنگى خۇى ھەيەو دواكەوتن ھەئناگرىت- لە رۇژنامەى كار، ژمارەى 20، رىپۇرتاژى كوېستان عەبدولرەحمان، لاپەرەى 11-).

ئىمە دەبى ھىزى خۇمان كۆبكەينەو وەك ئەو بەرپرسە بلىين: بەرپىز! بەلام بۇ ئىمە ياساى كار نەك ھەر دايكى ياساكانە، بەئكو دايك وباوك و كۆرپەكەيەتى، بۇيە گرنگى خۇى ھەيە و چىتر دواكەوتن ھەئناگرىت.

لەدۋايدا پىرسىار لە كرىكاران و سەندىكاكان دەكەم: ئايا پاش 15 سال لە داخۋازى ھىمانە، كاتى ئەو نەھاتو وە داخۋازىيەكانمان بە شىۋەيەكى ھىمانە بۇ سەر شەقامەكان بېين؟! ئەمەى لىرە نووسراو و لەداھاتو وە دىژەى دەبىت وەرگىپرانى كورتە و بەشيكە لە ياساى كار لە ئەلمانىا. ئەم ياسانە خىروبەرەكەت و رەحمەتى دەسەلاتداران نىيە و بەرى خەباتى فرەپەنگى بەخوین نووسراوى نىكەى 200 سالى كرىكارانى ئەلانىايە لە ھەزاران بەرگرى چەكدارى، مانگرتن وخۇپيشاندانى خويناوى و زىندان و تىرۇر و دابلۇسىن. بۇ نموونە، (كرىكاران يەكەمجار لە شۇرشى مارسى 1848، شانبەشانى بەشە پىشكەوتووخۋازەكانى بۇرژۋازى لەپىناو مافە دىموكراتىيەكان، لەبەرەيەكى بەرۋاواندا لە بزوتنەو وەى سياسى بەشداريان كرد). ھەروا بە خەباتى كۆمونارىيەكانى موينشن بەرپابەرايەتى ھاۋرپ لىڧين، وراپەرىنە كرىكارىيەكانى ھامبۇرگ و ناۋچەى (روو گىبىت). ھەروا دەبى ئامازەش بەو بەدەين كە ھەندى خال ھەيە لە پەپرەوى ناوۋ درووست نين و بەگشتى دەبى بەچاۋىكى رەخنەگرانەو ھەئىسەنگىين.

شاينى باسە كە يەكەمجار لە بەرىتانيا پىش ولاتانىترى جىھان بزوتنەو وەى سەندىكاى ناسىو وە. لە 1720 ئەم يەكىتييە دەرگەوتو وە يەكەمیان، يەكىتى ئۆستاكانى بەرگدوورى لەندن بوو كە سكالایەكیان بۇ پەرلەمان بەرزكردەو و ئەمەش ناوەرۋكەكەيەتى: (كرىكارانى بەرگدوورى كە ژمارەيان دەگاتە زياتر لە 7 ھەزار كەس لەناو شارەكان و دەورەبەريان، كۆمەلەپەكیان دامەزراندو وە بۇ داواكارى زيادكردنى كرى كارىان و مافى دەرچوون لەكارەكانيان بە يەك كاترمىر لە كاتى ئىستادا. بۇ ئەو وەى پىرۋژەكەيان بەشۋەيەكى باش ئەنجام بەدن، ھەر يەككىكیان بۇ ئەم مەبەستە لە شوپنى كاركردن يان كۆبوونەو وەيان كە

راھاتوون بۆى بړۆن له فايلیكدا ناوى خۆيان تۆماركردووه پارهیەكى زۆریان كۆكردووه بۆ ئەوهى بتوانن بهرگرى له خۆيان بكهن ئەگەر بهشیوهیهكى یاسایى راوانران-جۆرج لۆفران، لاپهړه‌ی 60، الحركه النقابیه).

له كوردستانیشدا، كریكاران دەمیكه ئاشنان به یاساكانى كار، به‌لام بارودۆخى كارو ژيان له‌سایه‌ی رژیمی فاشیستی درنده، خهباتى سهندیكایى په‌ك خست و ههر خۆیان به‌پړوه‌یان ده‌بردو چینی كریكاران به‌ بریارێك، نه‌مانیان راگه‌یاندا، چ جا یه‌كێك باسى مانگرتنى كریكارى و خۆپیشانندان بكات!

(عیراق له‌ سالى 1926 وه‌ په‌یوه‌ندى به‌ یاسای كار په‌یداكردووه، له‌و كاته‌وه‌ كه‌ ئەنجومه‌نى جیهانى كار، هه‌موو ئەو رێككه‌وتنامانه‌ كه‌ كۆنگره‌ی جیهانى كار دا‌پ‌ر‌شتبوو له‌باره‌ی مافه‌كانى كریكاران پێشكه‌شكرد، به‌لام ته‌سدیقیان نه‌كرد، به‌و بیانووه‌ كه‌ بارودۆخى كۆمه‌لایه‌تى بۆ ئەوه‌ نه‌گونج‌اوه‌. دووباره‌ رێكه‌وتنامه‌كانى كار پێشكه‌ش به‌ حكومه‌تى عیراق كرا و پاش گه‌فتوگۆیه‌كى دوورد‌رێژو قه‌یرانیكى سیاسى كه‌ له‌وابوو ده‌سه‌لاتى كۆنه‌په‌ره‌ستى ئەو كات ب‌ر‌وو‌خ‌ینى، یاسای كار، ژماره‌ 72 له‌ سالى 1936 ده‌ركرا. پاشان دووه‌م یاسای كار، ژماره‌ 1 له‌ 1958، ده‌ركرا كه‌ ماف و ئیمتیازاتى به‌رفراوان‌تر له‌ خۆگرتبوو... سه‌رچاوه‌: قانون العمل و شروحاته، د. عبدالواحد كه‌ره‌م، لاپه‌ړه‌ی 8).

له‌ غیابى یاسای كار بۆ ملیونان كریكارى شارو لادیكانى كوردستان، به‌ وه‌رگێرانی كورته‌ باسیك له‌باره‌ی رێكخراوى جیهانى كار، په‌په‌ره‌وى ناوخوى یه‌كێتى سهندیكاكانى ئەلمانیا و ئەم ب‌ر‌ه‌ یاسانه‌ كه‌ درێژه‌ی ده‌بیّت، به‌شداری ده‌كه‌م و ئومێده‌وارم كه‌ ئەوانه‌ی خۆیان به‌ خه‌مخۆرى كریكاران و پێشه‌وه‌رانى كوردستان ده‌زانن له‌ ده‌ره‌وى وڵات و به‌تایبه‌تى ئەوانه‌ی له‌ وڵاتى سوئید و فینله‌ند ده‌ژین، به‌شداری بكهن له‌ وه‌رگێرانی یاسای كارى وڵاتانى ناوبراو تا هه‌ول بده‌ین باشت‌رین و جوان‌ترین و دادپه‌روه‌رانه‌ترین یاسای كار ده‌سته‌به‌ر بكه‌ین و حكومه‌ت و په‌رله‌مانى كوردستان، هه‌نگاوبه‌هه‌نگاو، ئەم مافانه‌ بۆ كریكارانى كوردستان به‌ ره‌وا بزانن. كه‌واته‌ به‌ره‌و نووسین، ناسین، دانپێنان و راگه‌یاندى یاسای كار، چونكه‌ به‌ دا‌ب‌ین‌كردنى ئەم یاسایانه‌ سه‌ره‌تایه‌ك داده‌نێین بۆ ئەوه‌ی ژيانمان خۆش‌تر، رۆژگارمان ئاسووده‌تر، وڵاتیشمان ئاوه‌دان‌تر بییّت!

له‌ دوایدا ده‌بى‌ بلێم كه‌ من خۆم به‌ قه‌رزارى هاو‌ر‌پ‌یانی به‌ر‌پ‌ر‌ز عوسمان زیندانى، هیوا ته‌وفیق و ئۆستا ئەكه‌رم ده‌زانم. ئەم به‌ر‌پ‌ر‌زانه‌ سه‌رنجى منیان راكێشا بۆ بایه‌خدان به‌ بواری

خەباتى سەندىكايى، بۆيە منىش وەك دەستېيىك، وەرگىپرانى پەيرەوى ناوخوى يەككىتى
سەندىكايى ئەلمانىا و ياساى كار لەئەستۆ گرت. لەگەل رىز و خۆشەويستەم.

سەلام عەبدوللا

2006/12/4

خانەقى-سەرگەوتەن

ژمارەى تەلەفۇن: 07701929872

Salam-abdula@hotmail.com

dwaroj@yahoo.de

تېيىنى: سەرچاوى ياساكانى كار لە كتيبي:

Arbeitsgesetze Beck-Texte, 69Auflage 2006 Deutscher Taschenbuch Verlag, لا پەردە-410

ياساى كاتى كارکردن

لە 1994/6/6 و لە 2005 گۆرانكارى بەسەر هاتوو:

بەندى 1: ئامانجى ئەم ياسايە

ئامانجى ئەم ياسايە بریتين لە:

1- ئاسايش و پاراستنى تەندرووستى كرىكار لە شيوەى كاتى كارکردن دابىن بكرىت و

باشکردنى چوارچىوەى مەرجەكان بۆ گونجاندى كاتى كارکردن چاكبرىت و ھەروا،

2- روژى يەكشەمە و روژە دانپىنراوەكان بۆ پشوووان لەلایەن دەولەتەو وەك روژانى

پشوووان و بەرزکردنى رووحى كرىكاران دەپارىزىن.

بەندى 2: دەستنيشانکردنى زاراوہ

- 1- مانای کاتی کار به گویره ئه یاسایه ئه کاتهیه له دهستپیکهوه تا کوټایی کار بهبی کاتی پشوودان. کاتهکانی کار له لای چهندين خاوهنکار پیکهوه دهژمیردرین. مانای رۆژی کار له کانهکانی خه‌ئۆز، پشوودانیش به کاتی کاتی کارکردن داده‌نریت.
- 2- کریکار به مانای ئه یاسایه، کریکار و فهرمانبه‌ران و هه‌روا ئه‌وانه‌ی خه‌ریکی فی‌ربوونی پیشه‌کانیان.
- 3- کاتی شه‌وان به گویره ئه یاسایه، کاتی نیوان کاتژمی‌ری 23 تا 6 ی به‌یانیه‌و له نانه‌واخانه و شیرینه‌مه‌نییه‌کانیشدا له کاتژمی‌ری 22 تا 5 ی به‌یانی.
- 4- کارکردنی شه‌وان به گویره ئه یاسایه هه‌ر کاریکه که زیاتر له 2 کاتژمی‌ری کاتی شه‌وان ده‌گریته‌وه.
- 5- کریکارانی شه‌وکاری به گویره ئه یاسایه ئه کریکارانه ده‌گریته‌وه که: أ- به‌هوی شیوه‌ی کاتی کارکردنیان که دیاره کاری شه‌وانه به نۆبه‌تکاری ئه‌نجامیده‌دن. ب- شه‌وکاری که له‌لانی که‌مه‌وه 48 رۆژ له رۆژژمی‌ری سال ئه‌نجامده‌ری.

به‌شی دووه‌م: کاتی رۆژکاری
و کاتی ئازادبوون له کارکردن

به‌ندی 3: کاتی کاری کریکار

نابی کاتی کارکردنی رۆژانه‌ی کریکار 8 کاتژمی‌ر تیپه‌پکات [□]. ده‌توانریت ئه‌م کاته تا 10 کاتژمی‌ر درێژبکریته‌وه، ئه‌گه‌ر له‌ناو شه‌ش مانگی رۆژژمی‌ریان تیکرا له‌ناو 24 هه‌فته، 8 کاتژمی‌ری رۆژکاری تیپه‌په‌راندبی‌ت.

به‌ندی 4: ماوه‌ی پشوودان

به‌گشتی، ماوه‌ی پشوودانی کار، پێش‌وه‌خت له‌لانی که‌مه‌وه به‌30 خوله‌ک بۆ کاتی کارکردن زیاتر له 6 تا 9 کاتژمی‌ر و 45 خوله‌ک بۆ زیاتر له 9 کاتژمی‌ری کاتی کار به‌بی دابهران

¹ - ئه‌م یاسایه له 1994/9/1 وه جیبه‌جی‌ده‌کری‌ت.

دياريكراوه. دهكرى ماوهى پشودان به گوپرهى برپگهى يهكهه، ههر جاريك بۇ 15 خولهك دابهشبرييت. نابى كريكار دريژتر له6كاترزميرى دوابهدواى يهك به بى پشودان كارى پيبرييت.

بهندى 5: كاتى پشودان

ا- له لانى كه موه ده بى كريكار پاش كوڭاييپيپهاتنى كاتى رۇژكارى، 11كاترزمير به بى دابران كاتى پشودانى هه بييت.

ب- ده توانرى ماوهى كاتى پشودانى بهندى 1 له نه خوشخانهكان و دامه زراوه كانيتر بۇ چاره سهر كردن، خزمه تكردن و چاوليپوونى كه سهكان، له چيشخانه و دامه زراوه كانيتر بۇ ميواندارى و هوتيلهكان و له كارگهكانى هاتووچو، راديو و له كشتوكال و پهله وهرهوانى تا يهك كاترزمير كورتبكريتهوه، نه گهر ههر كورتكردنه و هيهكى ماوهى پشودان له ناو مانگى رۇژزمير يان له ناو چوار ههفته دا به پيكاي دريژكردنى ماوهيه كيترى پشودان بۇ لانى كه م له دوازه كاترزمير هاتواده كرى.

ت- به لادان له بهندى 1، ده توانن له سهر داواكارى له كاتى فرياكهوتن ماوهى پشودان له نه خوشخانهكان و دامه زراوه كانيتر بۇ چاره سهر كردن، خزمه تكردن و چاوليپوون له كه سهكان، كورت بكريتهوه، به لام نابيت له نيوهى كاتى پشودان تيپهرييت و له كاتيكيتر كاتى پشودان هاوتا بكريتهوه.

پ- تا ريئنايمهكانى ريئخراوه ئورويپيهكان بۇ شوفيرو سهكنهكانيان كاتى پشودانى كه ميان پيبدري، به لادان له برپگهى يهكى نه م فهريانه داده نرييت .

بهندى 6: شهوكارى و شفتكارى(نوبه تكارى)

1- ده بى كاتى كارى شهو و نوبه تكار پابهندى مه عريفهى متمانه پيكرائى زانستى كار ببيت له بارهى مافى مرقفهوه بۇ شيوهى كار.

2- نابى كاتى كارى رۇژانهى شهوكار له ههشت كاترزمير تيپهريپييت. دهكرى تهنه بۇ 10كاترزمير دريژبكريتهوه، نه گهر لادان له بهندى 3 له ماوهى مانگيكي ناو رۇژزمير

يان به تېكرای 4ههفته 8كاتزمیری کار روژانه تینهپهړنیت. لهو ماوهیه که تیدا شهوکار بی(بهندی 2، خالی 5، ژماره 2رووبهروونهبیتهوه، بهندی 3، خالی 2)بهکاردهیږیت.

3- شهوکار مافی ههیه له روژی دهستیکی کارهکه ی و پاشان ناوهناوه بهریکوپیکي لهماوهیه که له 3سال که متر نهبیټ، پشکینی پزشکی کار بکریټ. ئهم مافه پاش تهواووبوونی تهمنی پهنا سال، هر سالیك جاریکهو نرخهکیش لهلایهن خاوهن کارهکهوه دابیندهکریټ، ئهگر لهلایهن پزشکی کارهکهوه به خوړایی ئهزمایش نهکرا. 4- خاوهن کار دهبی لهسر داوای شهوکار بو کارکردن له کاتیکی گونجاو، جیبهجی بکات، ئهگر:

ا- پاش برپاری پزشکی کار که ئهگر کریکارهکه دریژ بهکاری شهوانه بدات، زیان به تهنرووستی دهگهیهنیت، یان

ب- کریکارهکه له مالوه مندالیکي ههیه له خوارهوه تهمنی 12ساله و کهسیکیر له کهسوکارهکه ی لهمالوه نییه، ئاگاداری بکات، یان

ت- کریکارهکه کهسیکی لهمالوه ههیه که زور پیویستی به خزمهتکردنه و لهلایهن کهسیکیری ناو مالکهکی ناتوانریټ خزمهت بکریټ. هرکه پیویستی دهستبهجی کارهکه لهبهردمدا نهوو. دانانی کریکاری شهو له شوینی کاری روژانه ی گونجاو به گویره تیگهیشتنی خاوهن کار دهبیته پیویستیکی دهستبهجی کارهکهوه دهبی ئهنجومهنی کاره و بهشی کارمندان گویراپهال بن. ئهنجومهنی کاره و ئهنجومهنی کارمندان دهتوانن پیښیاری خوین بو خاوهن کارهکه بکهن.

5- هرکه ریځخستنی هاوتاکردن به پیی(ریککهوتنی سهندیکا و خاوهن کار لهباری مهرجهکانی کار)لهبهردمدا نهبیټ، ئهوا خاوهن کار لههمبهر شهوکار، بو ماوهی کاتزمیری شهوانی کارهکانی، دهبی ژمارهیهکی شایهسته ی روژانی ئازاد به پوولهوه یان پولیکی زیایی گونجاو لهسر کریی کاری گشتی پیبدات.

6- دهبی دووپات بکریتهوه که شهوکار وه کریکارهکانیتر ههمان مافی ههیه بو بهرزکردنی ئاستی فیروون و تهديرهکانی پلهبهرزکردنی.

بهندی 7: ریسا لادمرهکان

أ-له(رېځكهوتنى سەندىكا و خاوهن كار له بارهى مهرجه كانى كار) يان له سەر بنچينهى ئه و
پېناسهيه له كارگهيهك يان رېځكهوتن بۇ خزمهتكارىيهك دوتوانرېت رېگا بدرېت به: 1-
لادان له بهندى 3:

أ-درېژكردى كاتى كار بۇ 10كاتزمېر، ئه گهر له كاتى كاركردىدا به به رده وامى و به
قه بارهيهكى بهرز ئامادهيى كاركردى يان ئامادهيى خزمهتكردىن كه م بېت.
2- دابىنكردى ماوهيهكى تر بۇ هاوتاكردنى ماوهى كارپېكردى زىاد.

أ- لادان له بهندى 4، خالى 2، دابه شكردى ماوهى گشتى پشوودان له كارگه شفتكارهكان و
كارگهكانى شوفېرى به شېوهيهكى گونجاو بۇ پشوودانى كورت.
ب- لادان له بهندى 5، خالى 1، كاتى پشوودان تا 2كاتزمېر كورت دهكرېته وه، ئه گهر
شېوهى كارگه پېويستى به م كورتكردىنه هه بوو و ئه م كورتكردى كاتى پشوودانه
له ناو كاتېكى ديارىكراو بۇ هاوتاكردنىان دابىن بكرېت.

1-دهستنىشانكردى دهستپېكى ماوهى حهوت كاتزمېرى كاتى شهو برگه 2 خالى 3بۇ كاتى
نيوان كاتزمېرى 22و 24.

2- ههركه پاراستنى تهن درووستى كرېكار له نيؤ كاتى هاوتاكردنى گونجاو ئه نجام بدرېت،
دوتوانرېت له(رېځكهوتنى سەندىكا و خاوهن كار له بارهى مهرجه كانى كار) يان له سەر
بنچينهى پېناسهيه رېځكهوتنىك له كارگهيهك يان رېځكهوتنى خزمهتكارىيهك بۇ
ماوهيهكى درېژ رېگه پېدريت. 1- لادان له بهندى 5، خالى 1، گونجاندى ماوهى
پشوودان له كاتى فرياكهوتنه تايبه تايهكانى ئه م جوړه خزمهته، به تايبه تى به
كورتكردى كاتى پشوودان به هوى داخوازي له كاتى ئه م خزمهتكردىنه وهاوتاكردنى له
كاتېكېتر. ب- رېساكانى بهندى 3، 5، خالى 1 و بهندى 6، خالى 2 له كه رتى كشتوكالى بۇ
داواكارى و دره و هه روا له كاتى گوړپنى كه شو هه و بگونجېنرېت. ت- رېساكانى بهندى
لادان له بهندى 6، خالى 2: 1- كاتى كاركردى زياتر له 10كاتزمېر درېژتر بكرېت،
ئه گهر له كاتى كاركردىدا به به رده وامى و به قه بارهيهكى بهرز ئامادهيى كاركردى يان
ئامادهيى خزمهتكردىن كه م بېت. 2- دابىنكردى ماوهيهكى تر بۇ هاوتاكردنى ماوهى

كارپيكرنى زىيادە. 3- ريساكانى بەندى 3و4، خالى 1و بەندى 6، خالى 2 لە چارەسەر كىردن، خىزمەت كىردن و چاۋلىيۋونى كەسەكان، تايىبەتمەندى ئەم كارە و تەندرووستى ئەو كەسانە بەشۋەيەكى ريكوپيك بگۈنچىن. 4- ريساكانى بەندى 3و4و5، خالى 1و بەندى 6، خالى 2 لەكاتى بەرپۋەبىردنەكان و كارەكانى يەككىتى، ئەيالات و شارۋچكەكان و ريكخستەكانىتر، ئىدارە و دەزگانى مافە فەرمىيەكان و ھەروا لەلەي خاۋەن كارەكانىتر كە بە(ريككەوتنى سەندىكا و خاۋەن كار لەبارەي مەرجەكانى كار) لە خىزمەتگوزارىيە دەۋلەتتىيەكان پابەندىن يان لە ناۋەرۋكدا لە خىزمەتى پىناسەي ريككەوتنامەيەكى ھاۋشۋەياندايە، تايىبەتمەندى كارەكان لەو جۈرە شوپانە بگۈنچىن.

(2أ)- لە(ريككەوتنى سەندىكا و خاۋەن كار لەبارەي مەرجەكانى كار) يان لەسەر بنچىنەي پىناسەي ريككەوتنىك لە كارگەيەك يان ريككەوتنىك بۇ خىزمەتگوزارىيەك دەتوانرىت رىگابدىرئ بە لادان لە بەندى 3و5، خالى 1و بەندى 6، خالى 1. كاتى كار كىردنى كارى رۇژانە بەبى ھاۋتاكىردنىش بۇ سەروۋى 8كاتىرمىر درىژبىكرىت، ئەگەر لەكاتى كار كىردندا بەبەردەۋامى و بە قەبارەيەكى بەرز ئامادەيى كار كىردن يان ئامادەيى خىزمەت كىردن كەم بىت و بەرپىگى ريساگەلى تايىبەتتىيەۋە، تەندرووستى كرىكار ناكەۋىتە مەترسىيەۋە.

(3): لە بۋارى كار كىردن لەچۈاچىۋەي(ريككەوتنى سەندىكا و خاۋەن كار لەبارەي مەرجەكانى كار) بە گۈيرەي خالى 1و2 يان 2أ ريكخستى پىناسەي ريككەوتنە لادەرەكان لە كارگەيەك كە خاۋەنكارەكەي پابەندى پىناسەيەكى كارگە يان ريككەوتن لەسەر خىزمەتگوزارىيەك نىيە يان ئەگەر ئەنجۈمەنى كارگە يان كارمەندان بوونىان نەبىت، دەرئ ريككەوتنەكە بە نووسىن لەنىۋان خاۋەنكار و كرىكار ئەنجام بدرىت. ئەگەر لەسەر بنچىنەي ئەو جۈرە پىناسەي ريككەوتنە لادەرەكە لە كارگەيەكدا يان ريككەوتنى خىزمەتگوزارىيەك ئەنجام بدرىت، دەرئ لە كارگەيەكدا كە پابەندى پىناسەيەكى ريككەوتن نىيە، ئەنجام بدرىت.

ياساكان لەبارەي پاراستنى كرىكارى دايك

(ئەم دەقە لە 2002/7/20 بىلاۋىكرادەتەۋە)

(كورىكرادە)

بهشی یه که م/ ریڼما گشتییه کان

بهندی 1: بواری کارپیکردن:

ئهم یاسایه له م خالانه ی خواره وه پیکدیټ:

- 1- ئهو ژنانه که له په یوه نندییه کی کارکردن.
- 2- ئهو میانه که له مائه وه کارده کن و یه کسان به (بهندی 1، خالی 1 و 2 ی یاسای کارکردن له مائه وه) که له 1951/3/14، بی.گی.بی.1، لاپه رهی 191) تا ئهو راده یه که به شیکن له کارکردن.

بهندی 2: شیوه ی شوینی کار

- 1- هرکی کار به دایکیکی شیردر یان ده بیته شیردر بکات، ده بی له ریکخستن و خه رجکردن به سهر شوینی کارده کی و له دوا پیدا مه کینه، ئامراز و ئامیره کان و ریساکانی کارپیکردن، ته دبیره پیو یسته کان بو پاراستنی ژیان و ته ندرووستی ئه نجام بدا.
- 2- هرکی کار به دایکیکی شیردر یان ده بیته شیردر بکا که به به رده وام له کارگه راوه ستیټ یان هاتوچوو بکات، ده بی بو پشوودانی کورت، شوینی دانیشتنی بو ئاماده بکات.
- 3- هرکی کار به دایکیکی شیردر یان ده بیته شیردر بکا که ده بی به به رده وام دابنیشیټ، ده بی دهرفته تی بدریټی بو دابرانی کورت له کارکردن.
- 4- به فهرمانی یاسایی و به ره زامه ندی ئه نجومه نی ئه یالات، حکومت: ئه رک ده خاته سهر خاوه ن کار له پیناو دوورخستن مه ترسی ته ندرووستی له سهر دایکی شیردر یان ده بیته شیردر و ریکخستن ژووری تایبته به مندا ل له ئه ستو بگریټ یان ههر ریوشوینیکیتر بو ئه نجامدانی ناوه رپوکی خالی 1 ی یاسای بنه رته تی. به جیا له و ریڼمایانه که له بهندی 4 هاتووه، ئیداره ی چاودیټری ده توانن بو حاله ته تاکه کان ئهو ته دبیره نه ریکبخه ن که بو جیبه جیکردنی بهندی 1 دیاریکراوه.

بهشی دووهه م/ قه دهغه کردنی کارپیکردن

بهندی 3: قه دهغه کردنی کارپیکردن به حاميله

- 1- رى نادريټ كار به دايكيك بكريټ، نه گهر به گوږه ى به لگه ى پزىشكى، ژيان يان تهنرووستى خو ى يان منداله كه ى له دريژره پيدان به كار كردن، دهكه ويټه مه ترسييه وه.
- 2- رى نادريټ به ژن له شەش ههفته ى پيش مندا له ينانيدا كار بكات، تهنه نه گهر خو ى به روونى را يگه ياند كه توانا ى به سهر قورسا ى كار هكه ده شكيت، هه روا ده توانى هه موو كاتي ك له م روونكر دنه وه يه پاشگه زببيته وه.

بهندی 4: قه دهغه کردنی ژنى حاميله

- 1- رى نادريټ به ژنى حاميله كار ى جهسته ى قورس نه نجام بدات، هه روا رى نادريټ كار يكي پي بكريټ كه تي دا رووبه روو ى كار تي كردنى مادده يان تيشكيكى زهرمه ند به سهر تهنرووستى، به كار ده هينريټ، وه كه ته په تو ز، گاز يان دو كه ل، گهرمى، ساردى يان ته رى، هه ژان دن يان دهنگه دهنگ.
- 2- ژنى حاميله به تاي به تي ري گاي پينادريټ كار پي بكريټ: 1- له كار يكد ا كه به به رده وام ى قورسى زياتر له پينج كيلو يان ناوه ناوه قورسا ييه كه كه زياتر له ده كيلو به بي يارمه تيدانى ته كن يكي به ده ست هه ل بگري، بكيشى، بجولي نى يان رووبه ريان ببينه وه. بهو شيويه داواكار ى جهسته ى كار له حاميله به گوږه ى بهندی 1 گه وره تر نه بيټ.
- 2- پاش تي په ربوونى پينج مانگ به سهر حاميله بووندا له كار يك كه ده بي به به رده وام راوه ستيت و نه م روژكاره 4 كاتر مير تي په ر بكات. 3- له كار يكد ا كه زور جار دريژر بيټه وه يان به به مان دنه وه بميني ته وه. 4- به مه رجي هه ر ئامير يك يان مه كينه يه كه كه پي بو به كار ده هينريټ، به تاي به تي نه وان ه ى به به كار هينانى پي كار ده كه ن. 5- پا ك كردنى ته خته. 6- له كار يكد ا كه كه تي دا به هو ى حاميله ييه وه

رووبه‌پرووی پله‌یه‌کی تایبه‌تی له مه‌ترسیی ده‌بیته‌وه‌و به‌و هۆیه‌وه‌ توشی نه‌خۆشی
پیشه‌که‌ یان به‌ ریڭای سه‌ره‌پووی نه‌خۆشی پیشه‌یه‌وه‌، ده‌بیته‌وه‌و مه‌ترسییه‌کی زۆر
بۆ حامیله‌ یان کۆرپه‌که‌ی ده‌بیته‌. 7- پاش تیپه‌پوونی سی مانگ به‌سه‌ر
حامیله‌بوون، شوفیری بکات. 8- له‌و کارانه‌ که‌ پله‌ی مه‌ترسییه‌کی زۆری کاره‌ساتیان
لی ده‌کریته‌، به‌تایبه‌تی مه‌ترسی که‌وتن یان روخاندنیان لیده‌کریته‌.

3- کارپیکردن به‌ حامیله‌ له‌ بواری: 1- به‌پکارکردن و کاره‌کانیتر که‌ به‌ریڭای
به‌په‌له‌کارکردنه‌وه‌، ده‌ستکه‌وتییکی زیاتری ده‌بیته‌. 2- له‌سه‌ر فلیس باندیک که‌
خیراییه‌که‌ی پیشه‌وخت دیاریکرا بیته‌، قه‌ده‌غه‌یه‌. ئیداره‌ی چاودی‌ری ده‌توانن ریڭایه‌ک
په‌سه‌ندبکه‌ن، ئه‌گه‌ر شیوه‌ی کار و پله‌که‌ی زیان به‌ ته‌ندرووستی دایک و کۆرپه‌که‌ی
ناگه‌یه‌نیته‌. ئیداره‌ی چاودی‌ری ده‌توانن کارپیکردنی هه‌موو دایکانی کارگه‌یه‌ک یان له‌
که‌رتییکی کارگه‌ په‌سه‌ندبکه‌ن، ئه‌گه‌ر مه‌رجه‌کانی به‌ندی 2ی ئه‌م یاسایه‌ بۆ هه‌موو
کریکاره‌ ژنه‌کانی ناو کارگه‌ یان که‌رتییکی کارگه‌که‌، ئه‌نجامدرا بن.

4- حکومه‌ت ده‌سه‌لاتی پیده‌دریته‌ بۆ دوورخستنه‌وه‌ی مه‌ترسی ته‌ندرووستی له‌سه‌ر
دایکی حامیله‌ یان شیرده‌ر و منداڵه‌که‌ی به‌ریڭای فه‌رمانی یاسایی و ریڭه‌پیدانی
ئه‌نجومه‌نی ئه‌یالات: 1- ئه‌و کارانه‌ دیاری بکه‌ن که‌ به‌ گوێره‌ی به‌ندی 1و 2، له‌ ژیر
ناوی کاره‌ قه‌ده‌غه‌کانن. 2- کارپیکردنه‌ قه‌ده‌غه‌کانیتر بۆ دایکی حامیله‌ و شیرده‌ر له‌
پیش و پاشی منداڵه‌ینان دیاریبکه‌ن.

5- ئیداره‌ی چاودی‌ری ده‌توانی له‌ حاله‌ته‌ تایبه‌ته‌کاندا بریاریدا له‌سه‌ر ئه‌وه‌ی داخۆ
کاریک به‌ کارپیکردنی قه‌ده‌غه‌کراو به‌ گوێره‌ی به‌ندی 1 تا 3 یه‌ یان کاریکه‌ که‌
حکومه‌ت به‌ گوێره‌ی به‌ندی 4 فه‌رمانی له‌سه‌رداوه‌. هه‌روا ده‌توانی له‌ حاله‌ته‌
تایبه‌ته‌کاندا کارکردنی دیاریکراو و تیش قه‌ده‌غه‌بکات.

به‌ندی 5: ئه‌رکی پیراگه‌یانندن

1- ده‌بی ژنی حامیله‌ ئاگاداری خاوه‌نکار بکات له‌باره‌ی حامیله‌بوونی و هه‌دسی روژی
منداڵه‌ینانی، کاتی ئه‌و حاله‌تانه‌ ده‌ناسیته‌وه‌و له‌سه‌ر داوای خاوه‌نکاریش ده‌بی به‌لگه‌ی
پزیشکیک یان مامانیک بخته‌به‌رده‌ست. له‌م باره‌یه‌وه‌ ده‌بی خاوه‌نکار به‌بی دواکه‌وتن

ئاگادارى ئىدارەى چاودىرى بىكات و نابى ئەم مەسەلەيە بەبى رىگەپىدان بە لايەنى سىھەم بىدرىت. 2-بۇ ژماردىنى ئەوۋى لە بەندى3، خالى3 ماۋى دىارىكراۋ پىش مىندالھىنان، بەلگەنامەى پزىشكىك يان مامانىك بىپاردەرە و دەبى گرىمانەى رۇژى مىندالېوون بنووسى. ئەگەر پزىشك يان مامان لە دىارىكردىنى رۇژى مىندالېوونەكە بەھەلەدا بىچن، ئەوھا ئەو ماۋىيە بەشىۋەيەكى گونجاۋ كورت يان درىژدەكرىتەۋە. 3- نىرخى بەلگەكە بە گوڭرەى بەندى 1 و 2 لەسەر ئەركى خاۋەن كارە.

بەندى 6 كارپىكرىدە قەدەغەكراۋەكانى پاش مىندالھىنان:

1- دايك بۇى نىيە تا كۇتايى ھەشت ھەفتە و لە مىندالھىنانى پىشۋەخت و چومك تا 12 ھەفتە پاش مىندالھىنان كارپىبىكرىت. 2- لەكاتى مىندالھىنانى پىشۋەخت و ھەر شىۋەيەك لە مىندالھىنانى پىشۋەخت، ماۋەكە بە گوڭرەى بەندى 1 زىاتر درىژدەكرىتەۋە بۇ كاتى ماۋى پاراستن بە گوڭرەى بەندى 1، خالى 2 كە ناكىت داۋاى لىبىكرىت. لەھالەتى لەبارچوونى مىندالەكە، دايكەكە دەتوانىت بەنووسىن داۋابىكات بەشىۋەيەكى تايىبەتى پىش تەۋبوونى ئەم ماۋىيە، بەلام نەك لە دوو ھەفتەى يەكەم پاش مىندالېوون، دووبارە كارى پىبىكرىتەۋە، ئەگەر بە گوڭرەى بەلگەى پزىشك رىگرىيەك نەبىت. دايكەكە دەتوانىت لە ھەموو كاتىك لە نووسىنەكەى پاشگەزىتەۋە.

2- ئەو ژنانەكە لە يەكەم مانگەكانى پاش مىندالېوون، بەگوڭرەى بەلگەى پزىشك ناتوانن بەتەۋاۋەتى بەتوانا بن، بۇيان ھەيە بەو تۈنەيە كارنەكەن.

3- دايكى شىردەر نابى بە گوڭرەى بەندى 4، خالى 1 و 2، ژمارە 3، 4، 5، 6، 7، 8، بەندى 3، خالى 1 لە كارە ناۋبراۋەكان، كارپاپىبىكرىت. رىنمايەكانى بەندى 4، خالى 3، بەندى 2 و 3 ۋەك بەندى 5 بەكاردەھىنرىت.

بەندى 7: كاتى شىرپىدان

1- لەسەر داۋاى دايكى شىردەر بۇ شىرپىدان لە كاتى پىۋىست، بەلام لەلانى كەمەۋە رۇژانە دوۋجار نىو كاتزىمىر يان بۇ جارىك، يەك كاتزىمىرى پىبىدرىت. لە كارگەلىكى

بەيەكەۋە پەيۋەستدار لە ماۋەى زياتر لە 8كاتژمىر، دەبى لەسەر داواكارى، لەلانى كەمەۋە دووجار كاتى شىردان بۆ 45خولەك يان ئەگەر لەنزيك شوپىنى كارکردندا، شوپىنى شىردان نەبىت، دەبى بۆ جارېك كاتى شىردان، لەلانى كەمەۋە 90خولەكى بۆ بېرەخسىت. كاتى كارکردن تا ئەو رادەيە بە كارى پەيۋەستدار دادەنرېت، ئەگەر لەلانى كەمەۋە بەھۆى پشوووانەكە 2كاتژمىر بەبەردەوام دابران پېشېت. 2- نابى بەھۆى ۋەرگرتنى كاتى شىردان، كرېى كار كەم بكرېتەۋە. نابى بۆ كاتى شىردانى داىكى شىردەر، بە كارکردن پېركاتەۋە. نابى كاتى شىردان لەسەر ياساى كاتى كار يان ھەر رېنمايەكىتر بۆ ديارىكردنى كاتى پشوووان، كەم بكرېتەۋە. 3- ئىدارەى چاۋدېرى دەتوانى لەنزيكەۋە لەبارەى حالەتە تايبەتەكاندا، ۋەك ژەمەكانى خواردن، شوپىن و ماۋەى كاتى شىردان بېيار بدا و ھەروا دەتوانى ھەرمان لەبارەى رېكخستنى ژوورى شىردان دەرېكا. 4- خاۋەن كار يان ئۆستاي رېكخەرى كار، بۆ ئەو داىكە كە كارى كارگە لەمائلەۋە دەكات، كاتى شىردانى بە يەكسانى مامەلەبكات و بۆ 75 لە 100كاتژمىرى كرېى كار، لەلانى كەمەۋە 0،38ئۆپرۆ بۆ ھەر كارى رۆژانە پېدات. ئەكەر ژنەكە بۆ چەند خاۋەنكارى جياجيا كارېكات، ئەوا دەبى ھەر يەككىيان بۆ كاتى شىردان، پاداشتى پېدەن. رېنمايەكانى ئەو پاداشتە لە بەندى 23 تا 25ى ياساى كارکردنى ناوماى لە 1951/3/14(بى.گى.بى.1، لاپەرەى191) لەبارەى پەپرەۋكردنى پاراستنى پاداشت نووسراۋە.

بەندى 8: كارى زېدە و شەۋكارى و كارى يەكشەمە

1- داىكى حاميلە يان شىردەر بۆى نىيە زېدەكارى بكا و نە لەنپوان 8ى شەۋ تا 6ى بەيانى ونە لە رۆژى يەكشەمە و رۆژانى پشوووان كارى پېبكرېت. 2- زېدەكارى بەماناى بەندى1، ھەر كارېكە: 1-لەلاين ژنان لەخوارى 18سال، رۆژانە زياتر لە8كاتژمىر يان 80كاتژمىر لە جووت ھەفتە كاردەكەن. 2- ھەر ژنېكى تر زياتر لە ھەشت و نيو كاتژمىر يان 90كاتژمىر لە جووت ھەفتە كارېكات. لە جووت ھەفتە رۆژى يەكشەمەش بە ۋۆژى كار دەژمىردرېت. 3- لادان لە قەدەغەكردنى كارى شەۋان بە گوپرەى بەندى 1، ئەوانەى دەبنە داىك لە يەكەم 4مانگى حاميلەى و

دایکی شیردەر ریډهدریت کاریان پیبکریټ: 1- له چیشتخانه و مهیفرۆشی و ههر شوینیکی تری میوانداری تا 10 ی شهو. 2- له کشتوکال و دۆشینی رهشهولاخ پاش کاتریمی پینج. 3- وهك هونهرمهندیك له نمایشکردنی موسیقی، شانۆ و هاوچهشنیان تا کاتریمی 11 ی شهو. 4- له شوفیری، چیشتخانه، مهیفرۆشی و ههر میواندارییهکیتر، کاری مالان، خزمهتکردنی نهخۆش و له مهلهوانگا و نمایشکردنی موسیقا و شانۆ و کارهکانیتری نمایشکردن، دایکی حامیله یان شیردەر به لادن له بهندی 1، له رۆژانی یهکشهمه و رۆژانی پشوودان کاری پیبکریټ، نهگهر له ههر ههفتهیهکدا یهکجار کاتی پشوودان بهبی دابران له ماوهی 24 کاتریمیر به پشوودانی شهوانهوه ههبی. 5- ئیدارهی چاودیری دهتوانی له حالهتی تایبهتی بهلگهدارهوه، چاوپۆشی له ریئماییه نووسراوهکان بکا.

بهشی 2 أ: مۆلەت دایکایهتی (بهندی 8 و 8ب) لابراره

بهشی سیهم: لهکاردهرکردن

بهندی 9: 1- قهدهغهکردنی دهرکردن: دهرکردنی ژنیك لهسهر کار لهکاتی حامیلهیهوه تا 4 مانگ پاش مندالهینان، یاسایی نییه، نهگهر خاوهن کار له کاتی دهرکردنهکه، ئاگای له حامیلهبوون یان مندالهینانی ههبی یان له ماوهی دوو ههفته پاش راگهیاندنی دهرکردنهکه به نووسین ئاگادار بکریتهوه. بهزاندنی نهو ماوهیه زیانی نییه، نهگهر له لایهن ژنهکهوه هۆیهکی بۆ دهرکردنهکه پیش نههات و راگهیاندنی حالتهکهی به بی دواکهوتن به خاوهن کارهکی بگهیەنیت. ریئمایهکاتی بهندی 1، نهو ژنانهش دهگریتهوه که له مالهوه کار بۆ خاوهن کار دهکهن، نهگهر یهکسانبوونهکیان، نویمین بهش-دهرکردنی- یاساکی کارکردن له مالهوه له 14/3/1951 (بی.گی.بی.1، لاپهه 191) بگریتهوه. 2- بۆ دهستکێشانهوهی حامیلهیهك، بهندی 5، بهشی 1، خالی

3، گونجاوه. 3- دادگای بالا، بهرپرسی کار پاراستنه یان ئەو شوینە که بهخوی دیاریکردوو، دەتوانی لە حالەتی تاییبەتدا، که لەگەل بارودۆخی ژنیك لەکاتی حامیلەیی یان بارودۆخی تا کوتایی 4 مانگ پاش مندالھینان پەيوەندی نییە، بەشیوەی ناویژ دەستکێشانەکە بە یاسایی رابگەیهنیت. دەستکێشانەو لەکار پێویستی بە فۆرمی نووسراوەو هەیهو دەبی ھۆکەیشی دیاری بکات. 4- ئەوانە ی لە مائەو کاردەکەن و ئەوانە وەك وانن بۆیان هەیه لە کاتی حامیلەیی و تا 4 مانگ پاش مندالھینان لە دژی ویست و ئارەزوویان لە کارکردن لە مائەو دووربخریت. لەم بارەیهو دەست لە رینماییهکانی بەندی 3و4و6 و 8، خالی 5، نادریت.

بەندی 9(لابراوه)

بەندی 10: وەرگرتنی مافەکان

1-ژنیك دەتوانی لەکاتی حامیلەبوون و ماوەی پاراستنی پاش مندالھینان(بەندی6)، خالی 1) بەبی راگرتنی ماوەکە تا کوتایی ماوەی پاراستنی پاش مندالھینان، دەست لە کار بکێشیتەو. 2-ئەگەر پەيوەندی کار بە گوێرە بەندی 1 هەلۆشایەو لە ماوەی سائیك پاش مندالھینان لە هەمان کارگە دووبارە ئیشی کرد، ئەوا مافەکانی پەيوەندی کار لە ماوەی کارکردنەکە یان هاوپی شەیهەکە بە ماوەی کارکردن یان کاتی خزمەتەکە ی پێشوو بەستراوەو پەيوەندی کارکردنەکە بە دانەبران یەکسان نییە. ئەم خالە بەکارنابری، ئەگەر ژنەکە لە کاتی هەلۆشانەو پەيوەندی کارەکە تا دووبارە دامەزراندی، لەلای خواوەنکاریکتر، کاریکرد.

بەشی چوارەم. تواناکان

بەندی 11: پاداشتی کارکردن لە کارپیکردنی قەدەغەکراو

1- ئەو ژنانە که بەندی 1 دەیانگریتەو، تا ئەو رادەیه که ناتوانن پارە دایکایەتی بە گوێرە ریکخستنی بیمە دەولەتی وەرگیرن، دەتوانن لە لانی کەمەو لە خواوەن کار،

رئیزی ناوهندی درامه‌تی 13 هه‌فته یان دوا 3 مانگ پیش ده‌ستپییکی ئەو مانگانه که حامیله‌بووه، وەر بگرن. ئەگەر به‌هۆی کارپێکردنی قه‌ده‌غه‌کراو به‌گوێره‌ی به‌ندی 3، خاڵی 1، به‌ندی 4 و 6، خاڵی 2 و 3 یان له‌بهر زی‌ده‌کاری، شه‌وکاری یان یه‌کشه‌مه‌کاری قه‌ده‌غه‌کراو به‌گوێره‌ی به‌ندی 8، خاڵی 1 و 3 و هه‌ندی 5 له‌خاڵی 5 یان به‌ته‌واوه‌تی له‌کارده‌ربکریت. ئەم بڕپاره‌ش کارپێده‌کریت، ئەگەر ئەم قه‌ده‌غه‌کردنانه شیوه‌ی کارو پاداشه‌که‌ی بگۆڕیت. ئەگەر په‌یوه‌ندی کار یه‌که‌مه‌جار پاش حامیله‌بوون ده‌ستپێکرد، ئەوا رئیزی ناوهندی کرپی کار له‌ پاداشتی کاری یه‌که‌م 13 هه‌فته یان 3 مانگی کارکردن، ده‌ژمی‌دریت. ئەگەر په‌یوه‌ندی کار به‌گوێره‌ی به‌ندی 1 یان 3 کورتتری خایاند، ئەوا ماوه کورته‌که ده‌ژمی‌دریت. ئەو کاتانه که پاداشتی کار نه‌ژمی‌دریت، بایه‌خی پێنادریت.

به‌ندی 15: ده‌ستکه‌وته‌کانیتر له‌ کاتی حامیله‌یی و دایکایه‌تی.

ئەو ژنانه که به‌شیوه‌یه‌کی یاسایی بیمه‌ی نه‌خۆشیان، دابینکراون، ئەم خزمه‌تانه‌ی خواره‌وه‌شی بۆ ده‌کریت له‌ کاتی حامیله‌یی و دایکایه‌تی به‌گوێره‌ی رێکخستنی بیمه‌ی مه‌مله‌که‌ت یان یاساکان له‌باره‌ی بیمه‌ی نه‌خۆشی له‌ بواری کشتوکالی:

- 1- خزمه‌تکردنی پزشکی و یارمه‌تی مامان
- 2- پێدانی داوده‌رمان، برینپێچ و ئامرازه‌کانی چاره‌سه‌رکردن.
- 3- منداڵه‌یێنان له‌ نه‌خۆشخانه
- 4- خزمه‌تکردن له‌ ماله‌وه
- 5- یارمه‌تیدان بۆ کاری ناوماه.

به‌ندی 17 مۆله‌تی پشوودان

بۆ مافی مۆله‌تی پشوودانی کرپێدراو و ماوه‌که‌ی، ئەوا وه‌ك ماوه‌ی کارنه‌کردنه‌که‌ی به‌هۆی به‌کاره‌یێنانی یاسای پاراستنی دایک له‌ قه‌ده‌غه‌کردنی کارپێکردنی دایک، وه‌ك ماوه‌ی کارکردن داده‌نریت. ئەگەر ژنه‌که مۆله‌ت پیش ده‌ستپییکی قه‌ده‌غه‌کردنی کارپێکردن وهرینه‌گرت یان

بەتەواوەتی وەری نەگرتوو، بەو شیوەیە دەتوانی پاش تەواو بوونی ماوەکە، پاشماوەی مۆلەت لەماوەی داھاتوو وەرگریت یان لە مۆلەت سالی داھاتوو داوی ئەو ماوەیەش بکات.

بەشی پینجەم: جیبەجیکردنی یاسا

بەندی 18: خەرجی یاسا

- 1- لە کارگە و بەرپۆبەرایەتیەکان کە تیایدا بەرپۆپێکی کار بە 3 ژن زیاتر دەکریت، دەبی ئەم یاسانە لەچاڵدەرین و لەشوینیکی گونجاو بۆ بینینیان دابنریت یان هەڵواسریت.
- 2- هەركی کارکردن لە مالهۆو دابەشەدەکات و وەردەگریت، دەبی ژوورەکانی دابەشکردن و وەرگرتن چاپەکانی ئەم یاسایە لە شوینی گونجاو بۆ بینین دایبێن یان هەڵواسی.

بەندی 19: پرسگە

- 1- خاوەن کار لەسەر داوی ئیدارەیی چاودێری ئەم ئەركانە لەئەستۆ دەگریت: أ- بۆ ئەوەی ئەو فەرمانبەرانی ئەركانیان جیبەجی بکەن، دەبی راستی و تەواوی زانیارییە پێویستەکان ئەنجام بدەن. ب- ئەو بەلگەنامانە کە ناو، شیوەی کارپێکردن و کاتی حامیلەبوون و شیردان و هەروا کرێی کار و موچە کە لەبەرچاوان و هەموو ئەو بەلگەنامانە کە بە زانیاری ژمارە یەك دادەنرێن بۆیان بهین یان بیانخەنە بەرچاویان. ت- دەبی بەلگەنامەکان لەلانی کەمەو تە کوئای 2 سالی رابردوو پاش یەكەم ناو نووسکردن بپاریژن.

بەندی 20: ئیدارەیی چاودێری

- 1- چاودێریکردن لەبارەیی جیبەجیکردنی رینمایەکانی ئەم یاسایە و ئەوانەیی لەسەر بنەمای ئەم یاسایە پەسەندکراون، دەبی لەلایەن ئیدارەیی تایبەتمەند بە دادگای دولەتەو ئەنجامبدریت.
- 2- ئیدارەیی چاودێریکردن ئەم مۆلەت و ئەركانە پێیان سپێنراوە بەگوێرەیی بەندی (139 ب)ی کاسیی کە لەوئ فەرمانبەری تایبەتی خوویی هەیە. مافە بنچینەییەکان لەبارەیی پیشیلنەکردنی خانوو (بابەتی ژمارە 3) بەرتەسکدەکرێنەو.

بهشی شه شه م. تاوان و پیشیلکردنی ریکوپییکی

بهندی 21:

- 1- خاوهن کار به قهستی یان به بی قهستی ریکوپییکی به پیشیلکردنی:
رینماییهکانی بهندی 3 و 4، خالی 1 تا 3، رسته 1 یان بهندی 6، خالی 1 تا 3، رسته 1 له باره ی
قه دهغه کردنی کارپیکردن له پیش وپاشی مندالهینان.
- 2- رینماییهکانی بهندی 7، خالی 1 یان خالی 2، رسته 2 له باره ی شیرپیدان.
- 3- رینماییهکانی بهندی 8، خالی 1 یان 3 تا 5، رسته 1 له باره ی کاری زیده و شهوکاری و له
یه کشه مه.
- 4- له سهر بنچینه ی بهندی 4، خالی 4 ی رینما په سه ندکراوه کان له باره ی تاوانییکی
دیاریکراو، ده بی جهزای پوولی بدات.
- 5- نه نجامی فه رمانی ئیداره ی چاودیږی به گویره بهندی 2، خالی 5 و بهندی 4، خالی 5 و
بهندی 6، خالی 3، رسته 2 و بهندی 7، خالی 3 یان بهندی 8، خالی 5، رسته 2، ونیوه ی
رسته 1.
- 6- رینماییهکانی بهندی 5، خالی 1. رسته 3 له باره ی ناگاداریکړدنه وه.
- 7- رینماییهکانی بهندی 16، خالی 1 و له په یوهندی به خالی 2 له باره ی ره خساندنی
پشکنین بو لیکولینه وه.
- 8- رینماییهکانی بهندی 18 له باره ی خه رجهکانی یاسا یان بهندی 19 له باره ی به دواچوون،
پاراستن و نمونه ی به لگه نامه کان و له باره ی فروشیار، سهرپیچی له یاسا دهکات.
- ب- دهکری به پیشیلکردنی ریکوپییکی به گویره ی خالی 1، ژماره 1 تا 5، سزای پوولی تا
15 هزار ئویرپو و پیشیلکردن به گویره ی خالی 1، ژماره 6 تا 8 به سزای پوولی تا 2500 ئویرپو
قه ره بوو بکریټ.
- ت- هه رکه سیك به قهستی یه کیك له خالهکانی ژماره 1 تا 5 ره فتاری دیاریکراو بکات و ژنه که له
هیژی کارکردنی یان ته ندرووستی زیانی لی بکه ویت، سزای زیندانی تا سالیك دهری یان به
سزای پوولی مه حکوم دهکریټ.

پ- ھەر كەسپك له حالتهكانى خالى 3 به ئەنقەست دەبىتە ھۆى مەترسى، تا شەش مانگ زىندانى يان سزاي پوولى تا 180 ئۆيپۆ مەحكوم دەكرىت.

بەندى 22 و 23 و 25 ھەلۋەشاۋنەتەۋە

رېنمايىھەكان لەبارەى پاراستنى كارى منداڭ

لە 19980/9/23 بى.گى.بى. 1، لاپەرەى 1508

بەندى 1: قەدەغەكردىنى كارپىكردىن: مېرمنداڭ لەسەرۋوى 13 سال و ئەركى كاتى پىرى قوتابخانەى ھەيە، رېگايان پېندارىت كارايان پېبكرىت، تا ئەو رادەيە ياساي پاراستنى كارى منداڭ و بەندى 2ى ئەم رېنمايىھە، ناۋىزەكان پېشچاۋ بگرىت.

بەندى 2:

1- منداڭ لە سەرۋوى 13 سال و لاۋان كە كاتى قوتابخانەى پىرى ھەيە، بۆى ھەيە تەنھا ئەم كارانە بكات:

أ- دابەشكردىنى رۆژنامە، گۆفار، پەرەكانى راگەيان و كەتەلۋكى رىكلامەكان.

ب- كارى ناۋ مالى تايبەت و كشتوكالى بە 1- چالاكى لەناۋ مال و باخچە. 2- ھەۋال گەياندىن. 3- خزمەتكردىنى منداڭ و ئەندامانىترى ناۋمال و كارەكانىترى ناۋمال. 4- يارمەتىدانى قوتابيان لە وانەكان پاش قوتابخانە. 5- خزمەتكردىنى ئاژەلە دەستەمۇكان. 6- شت كرىن، جگە لە گرپنى ئەلكھول و جگەرە.

ت- كاركردىن لە كارگە كشتوكالىيەكان لە: 1- بەرۋووم و پىداۋىستىيەكانى كىلگە. 2- فروشتنى بەرۋوومى كشتوكالى. 3- خزمەتكردىنى ئاژەلان.

پ- ھەلۋەلانى تۆپ لە ۋەرزىش.

- 2- کارپیکردن له کاریک به گویره ی بهندی خالی 1 ئاسان نییه و بۆ مندانان له سه رووی 13 سال و لاوانیک تهوای رۆژ ئهرکی قوتابخانه یان له سه ره، نه گونجاوه، ئه گهر به شیوه یه کی تایبه تی: 1- په یوهندی به هه لگرتنی قورسای هه بوو به ده ست و به ریکوپیکی ئه وپه ری 7.5 کیلو یان ناوه ناوه ئه وپه ری قورسای 10 کیلو تیپه رپینیت؛ به م مانیه به ده ستکارکردن، واته گواسته نه وه یان هه لدانی هه ر قورساییه ک به یارمه رتی مرۆف، و له وانه به رزکردن، دابه زاندن، پالنان، راکیشان، هه لگرتن و جولاندنی هه ر قورساییه ک ده گریته وه. 2- سه ره ئه نجامی جهسته راگرتنی ناله بار، بارگرانی فیزیکی هه بیّت. 3- له گه ل مه ترسی رووداو، به تایبه تی له کارکردن له گه ل مه کینه و به خێوکردنی ئاژهل په یوهندیان هه بیّت، که له ته کیان گریمانه یان لی ده کریّت، مندا له کان له سه رووی 13 و ئه و لاوانه که ئهرکی ته وای قوتابخانه یان له سه ره، به هو ی بی ئاگایی له به ره ی نوقسانی ئاسایش یان که م ئه زموونی نه توان بیاننا سه نه وه یان خو یانی لی لابه دن. بهندی یه ک، ژماره 1 بۆ ئه و لاوانه ئهرکی قوتابخانه یان له سه ره، په یه ره و نا کریّت.
- 3- کارپیکردنه ریپیدراوه کان ده بی له گه ل رینماییه کانی یاسای پاراستنی کاری لاوان، گونجاوبن.

بەندی 3: ریڊەرە ئیدارییه‌کان

فهرمانبه‌ری چاودی‌ری دهوانی له حاله‌ته تایبه‌تییه‌کاندا برپار بدات، داخو کارپیکردنه‌که به گوپهری به‌ندی 2ی ریپیی‌داره یان نا.

بهندی 4: کارکردنی یاسایی

ئهم فهرمانانه له رۆژی یه کهمی مانگی رۆژژمیڤری داهاتوو، کاریپێدهکریت. (له 1998/6/26) راگهیاندراوه.

یاسای دیاریکردنی لانی کهمی مهرجهکانی کارکردن

له 1952/1/11، بی.جی.بی. 1، لاپه‌ره‌ی 17) ودواچار له 2003/11/25 گۆڕانی به‌سه‌ره‌اتوو

به‌شی یه‌که‌م: دیاریکردنی لانی کهمی مهرجهکانی کارکردن

بهندی 1:

1- هینانه‌سه‌رباری پاداشت و مهرجه کریکاریه‌کانیتر له بناغه‌دا به‌دوای ریککه‌وتنی ئازادانه له نیوان هه‌ردوو لایه‌ن و به‌ریگای (ریککه‌وتنی سه‌ندیکا و خاوه‌ن کار له‌باره‌ی مهرجهکانی کار) دیت.

2- لانی کهمی مهرجهکانی کارکردن ببیت به هینانه‌سه‌رباری پاداشت و مهرجه‌کانیتری کار دیاری ده‌کریت، ئه‌گه‌ر:

أ- سه‌ندیکاکان یان یه‌کیتییه‌کانی خاوه‌ن کاره‌کان له لقیکی ئابووری یان شیوه‌ی کاریکردن له‌به‌رده‌مدا نه‌بیت یان ته‌نها که‌مایه‌سی کریکاران یان خاوه‌ن کاران له‌خۆبگریت یان،

ب- دیاریکردنی لانی کهمی مهرجهکانی کار له‌پیناو پرکردنی پیداو‌یسته کۆمه‌لایه‌تی و ئابوورییه‌کانی کریکاره به‌پێویست ده‌رده‌که‌ویت و

ت- هینانه‌سه‌رباری پاداشت و مهرجه‌کانیتری کار به‌ریگای راگهیاندنه په‌یوه‌نداره گشتییه‌کانی (ریککه‌وتنی سه‌ندیکا و خاوه‌ن کار له‌باره‌ی مهرجهکانی کار).

2- رینماییه‌کانی یاسای کارکردن له ماله‌وه به‌ریگای ئهم یاسایه‌وه، ده‌ستکاری ناکریت.

بەندى 2: لىژنەى بالا

- 1- وەزارەتى ئابوورى و كار، لىژنەىەكى بالا بۇ مەرجەكانى لانى كەمى كاركردن رىكەدەخات،
- 2- لىژنەى بالا پىكدىت لە وەزىرى ئابوورى كار يان نوپنەرىكى وەك سكرتير و پىنج نوپنەرى سەندىكاكان و يەكىتى خاوەن كاران وەك ئەندام. لەلانى كەمەو دەبى ھەر ئەندامىك، نوپنەرىكى ھەبىت،
- 3- وەزارەتى ئابوورى و كار، سى سال جارىك ئەندامەكان و نوپنەرىكانىان بانگەدەكات و لەسەر پىشنىارى سەندىكاكان و يەكىتى خاوەن كارەكان، ئىعتبارىكى كەم بۇ كەمايەسى دەنرىت.
- 4- لىژنەى بالا وەك ئەركى بەرپوبەرايەتى يان لەسەر داواى 5 ئەندام لەلانى كەمەو، بۇ كۆبوونەو بانگەواز دەكرىن.
- 5- كاروبارى ئەندامەكان و نوپنەرىكانىان خۆبەخشانەيە.

بەندى 3: لقەكانى ئابوورى و شىوہى كارەكان

- 1- وەزارەتى ئابوورى و كار بە رىككەوتن لەكەل لىژنەى بالا، برپاردەدن لەبارەى لقەكانى ئابوورى يان لانى كەمى مەرجەكانى شىوہى كارپىكردن يان لابردنىان.
- 2- لىژنەى بالا دەتوانى لانى كەمى مەرجەكانى كار دىارى بكات و پىشنىارى گۆرىن يان لابردنىان بكات.

بەندى 4: لىژنەى رشتەكان

- 1- وەزارەتى ئابوورى و كار، لىژنەى رشتە دادەمەزرىنى بۇ لقەكانى ئابوورى و شىوہەكانى كاركردن و دەبى لانى كەمى مەرجەكانى كاركردن دىارى بكات.
- 2- لىژنەى رشتە بە برپار، لانى كەمى مەرجەكانى كاركردن ديارىدەكات.

3- لانی که می مهرجه‌کانی کارکردن پیوستیان به په‌سه‌ندکردنی و وزارتتې ئابووری و کار هه‌یه. ئەگەر و وزارت دیاریکردنی لانی که می مهرجه‌کانی کار له‌لایه‌ن لیژنه‌ی رشته‌کان قبوولکرد، ئەوا وەك رێنمایی یاسایی دادەنریت و پیوستیشی به په‌سه‌ندکردنی ئەنجومه‌نی ئەیالاته‌وه نییه و به شوینی تایبه‌تمه‌ندی سەر به وزارتتې ئابووری و کار دەریت و له رۆژی دوایی وەك یاسا کاریپێده‌کریت، ئەگەر و وزارتتې ئابووری و کار کاتیکی تری بۆ دیاری نه‌کرد.

4- به رێگای لانی که می مهرجه‌کانی کارکردن نزمترین سنوری پاداشت و مهرجه‌کانیتری کارکردن له لقیکی ئابووری یان شیوه‌ی کارکردنیك، جیگیر ده‌کریت.

به‌ندی 5: پێکه‌وه‌نانی لیژنه‌ی رشته‌کان

1- لیژنه‌ی رشته‌کان له‌لانی که مه‌وه له 3 و ئەوپه‌ری 5 ئەندامی به‌شداربوو له بازنه‌ی کرێکاران و خاوه‌ن کاران و یه‌کیکی سەر به وزارتتې ئابووری و کار وەك سکریتی دیاریکراو، و پسپۆرێکیتر ده‌توانی به‌شدار بکات، به‌لام مافی ده‌نگدانیان نییه.

2- بریاره‌کانی لیژنه‌ی رشته‌کان به‌کو‌ده‌نگی ئاسایی بریاری له‌سەر دەریت. سکریتی له‌کاتی وەرگرتنی بریار، بۆی نییه له‌ده‌نگدان به‌شدار بکات. ئەگەر ده‌نگی زۆربه درووست نه‌بوو، ئەو کات پاش ئالوگۆری بیروبو‌چوونه‌کان، سکریتی مافی ده‌نگدان به‌کارده‌هێنیت.

به‌ندی 6: راویژکارانی لیژنه‌ی رشته‌کان

1- وزارتتې ئابووری و کار له‌سەر بنه‌مای پێشنیاری سه‌ندیکا‌کان و یه‌کیتی خاوه‌ن کاره‌کان بانگه‌وازی که‌سی تایبه‌تمه‌ندی لیژنه‌ی رشته‌کان وەك راویژکار له‌ماوه‌ی 3 ساڵ، ده‌کهن. ئەگەر له‌ماوه‌یه پێشنیاریکیتر نه‌کرا، ئەوا راویژکاری ئەم لایه‌نه له بازنه‌ی به‌شداربووندا بانگه‌واز ده‌کریت. له‌لانی که مه‌وه، ده‌بی هەر راویژکاریك جیگیرێکی هه‌بی.

2- بۇ راويژكارانى لىژنەى رشتەكان ھەمان رېنمايىھەكانى راويژكارى دادى كار بەكار دەبرىت لەبارەى مەرجەكانى بەرپۆبەرايەتى راويژكەران و تايبەتمەندىيەكان بۇ راويژكارى بازنەى كرېكاران و خاوەن كارەكان و رەزكردنەھەى بەرپۆبەرايەتى راويژكاران و پاراستنى بازنەى كرېكاران بە گوێرەى خالى 3 بەماناى لادان ھاتوو، بەكار دەھيئىت.

3- ئەگەر لەدوايىدا نوقسانى مەرجىك بۇ ئىستئەناف ناسرايەو ھەيان مەرجىك لەپيشەو نوقسان بوو ھەيان راويژكار بە جەمئىدان پيشىلى بەرپرسەكانى بكت، وھزارەتى ئابوورى و كار دەتوانى لە كار دوور بخت. وھزارەتى ئابوورى و كار بپار لەبارەى رېپىدان بۇ رەتكردنى بەرپۆبەرايەتى راويژكاران، وھزارەتى ئابوورى وھزارەتى ئابوورى وھزارەتى ئابوورى لەسەر دەدات.

4- بەرپۆبەرايەتى راويژكاران خۆبەخشانەيە. راويژكار قەرەبووى زيانەكانى دەكرىتەو كە بەھوى كارەكانى پيشى دىن.

بەندى 7: ھەلۆيىستى بەشداربووان:

پيش دانانى لانى كەمى مەرجەكانى كاركردن، وھزارەتى ئەيالات بۇ ئابوورى و كار بپار لەسەر ئەو ريسايانە دەدا كە بەر ئىدارەى بالاي كار لە ئەيالاتە بەشداربووكان و كرېكاران و خاوەن كارەكان دەكەن، ھەروا فرەسەت بۇ سەندىكا بەرپرسەكان و يەكيتى خاوەن كارەكان دەرەخسىنى تا بەفەرمى وبە نووسىن و بەدەمى لەبەردەم لىژنەى رشتەكان ھەلۆيىست وەربگرن.

بەندى 8: خستەكارى مافى رېكەوتنى كرېكار و خاوەن حار لەبارەى مەرجەكانى كار

- 1- بۇ لانى كەمى مەرجەكانى كار تا ئەو رادىيە كە لە ھەلەى لايەنەكانى(رېككەوتن نيوان سەندىكا و خاوەن كاران لەبارەى مەرجەكانى كار) يان لە ياساكانىدا شتېكىترى لى كەوتبېتەو، دەقاودەق رېنمايىيە ياسايىيەكان لەبارەى (رېككەوتن نيوان سەندىكا و خاوەن كار لەبارەى مەرجەكانى كار) بەكار دەھيئىت.
- 2- ياساكانى (رېككەوتنى سەندىكا و خاوەن كار لەبارەى مەرجەكانى كار) لەپېشەوہى لانى كەمى مەرجەكانى كار كەردن، دادەنرېن.
- 3- وازھيئان لەو مافانە كە لە لانى كەمى مەرجەكانى كاردا ھاتونەتەكايەو، تەنھا بەرېگاي بەراورد كرنەوہ رېى پېدەدرى و پېويستى بە پەسەند كەردن ھەيە لەلايەن ئىدارەى بالاي كار ئەيالاتدا يان ئەو شوپنەى لەلايەنيەوہ ديارىكراوہ.

بەندى 9: گۆرپىن و ھەلەشانەن

بەندى 4 تا 7 بەشپەويەكى گونجاو دەخريتەكار بۇ گۆرپىن و لابردنى لانى كەمى مەرجەكانى كار.

بەندى 10: گواستەوہى مۆلەتى وەزارەتى كارى ئەيالات

وەزارەتى ئابوورى و كار دەتوانى مۆلپيدان بۇ رېكخستنى ليژنەى رشتەكان و پەسەند كەردنى لايەنى كەمى مەرجەكانى كار بۇ ئىدارەى بالاي كار ئەيالاتىك بگويژيتەو، ئەگەر ديارىكەردنى لانى كەمى مەرجەكانى كار پېويست بېت كە بە گويەرى بوار، كارتىكەردن و واتاكەى تەنھا يەك ئەيالات بگريتەو. لە ھالەتى گواستەوہ، بەكارھيئانى بەندى 4 تا 9 گونجاوہ.

بەشى دووھەم. چاوديرىكەردنى لايەنى كەمى مەرجەكانى كار

بەندى 11: ئەركى پيشانەدان و زانيارى

1- ئەركى سەرشانى خاۋەن كارە، نووسراۋى لانى كەمى مەرجهكانى كار لە شوپىنىكى گونجاۋ دابنىت، ھەروا بە ھەر كرىكارىك بىدات كە پەيوەندى كار كەردنەكەى بەرىگەى لانى كەمى مەرجهكانى كار، رىكخراۋە.

2- كرىكار و خاۋەن كار بۇ دىارىكردن و چاۋدىرىكردن، بەرپەرسانى شوپىنى لانى كەمى مەرجهكانى كار لە سەر داۋاى زانىارى ۋەرگرتن، زانىارى سەبارەت بە ھەموو پەرسىارەكان لەبارەى مەرجهكانى كار ۋەلام بەدەنەۋە و بەلگەنامە خاۋىارەكان پىشانبەدەن.

بەندى 12: چاۋدىرىكردن

ئىدارەى بالەى كار لە ئەيالات، خەمەلگەرى چاۋدىرىكردنى كاريگەرەنەن بۇ راگرتنى لانى كەمى مەرجهكانى كار و دەتوانن ئەركى چاۋدىرىكردنى شوپىنەكانىترىش ئەنجامبەدەن.

بەندى 13: رانەگرتنى لايەنى كەمى مەرجهكانى كار

ئەگەر خاۋەن كاريك لانى كەمى مەرجهكانى كار ئەنجام نەدات، ئەوا ئىدارەى بالەى كار يان ئەو شوپىنەى دىارىكردوۋە دەتوانى، لەو ماۋەيەى كە داۋاكارىيەكە دىارىكراۋە، داۋاى لى بىكات پەربىكات و بەلگەى ئەنجامدانەكەى پىشانبەدات.

بەندى 14: رىگەپىدانى دادۋەرى داۋاكارىيەكان

ئەيالات لەلەيەن ئىدارەى بالەى كار نوپىنەرايەتى دەكرىت يان ئەو شوپىنەى كە خۆى دىارىكردوۋە، دەتوانى بەناۋى خۆيەۋە داۋاكارى كرىكارىكى لانى كەمى مەرجهكانى كار لە دادگا پەسەند بىكات. بىپارى داداگا لەگەل يان دژ كرىكارەكە پەپرەدەكرىت.

بەندى 15: داواكارىيەكانىترى پەيۋەندى كار

ئەگەر پەيۋەندى كارى كرىكارىك بە رىگاي لانى كەمى مەرجهكانى كارکردن رىكخرايى، بەم شىۋەيە بەندى 13 و 14 گونجاۋە بۇ داواكارىيەكانىترى كە لە پەيۋەندى كاردا نووسراۋە، مافى كرىكارەكە لەسەر بنچىنەى رىنمايىە ياسايىەكانىتر پارىزراۋە.

بەشى سىھەم: رىنمايەكانى كۆتايى

بەندى 16: ئەنجامگەياندى رىكخستەكان

ۋەزارەتى ئەيالات بۇ ئابوورى و كار و بە پەسەندىكرن لەلایەن ئەنجومەنەكەى وپاش ئامۇزگارى سەندىكاكان و يەكىتىيەكانى خاۋەن كارەكان بۇ ئەنجامدانى ئەم ياسايە، دەتوانى مۆلەت بەدن بۇ رىكخستى ياسا پىۋىستىيەكان لەبارەى:

أ- دامەزراندنى لىژنەى بالا(بەندى 2) و دادگاگەى

ب- دامەزراندنى لىژنەى رشتەكان و دادگاگەى

ت- دادگايىكردن بە گوپرى بەندى 7.

بەندى 17: (بەرلىن-)

كلاۋزل)- بى بابەتە

بەندى 18: پەپرەۋكردن

ئەم ياسايە پاش مانگىك دواى راگەياندى، كارىپىدەكرىت.

(کریکاری خوشه‌ویستی نه‌فتخانه، مام که‌رم عه‌لی)

یاسای پاراستنی لاوانی کارگهر

له‌12/4/1976 و له 21/6/2005 گۆرانی له‌سهر کراوه

(کورت‌ه)

به‌شی یه‌که‌م. رینمایه گشتیه‌کان

به‌ندی 1: بواری خستنه‌کار

1- ئەم یاسایه به‌کارده‌هینریت بۆ کارپیکردن به‌که‌سانیک که‌هیشتا ته‌مه‌نیان

نه‌گه‌یشتوو‌ه‌ته 18 سال،

أ‌له‌ راهینان پیشه‌یی

ب‌وه‌ک کریکار یان کارکردن له‌ ماله‌وه،

پ‌له‌ ههر بواریکی خزمه‌تگوزاری که‌ هاوشیوه‌ن له‌گه‌ل کریکاری ناو کارگه‌و کریکارانی ماله‌وه،

ت‌له‌ ههر راهینانیکی پیشه‌یی هاوشیوه‌ی په‌یوه‌ندی راهینانی هه‌بی‌ت،

2- کار به‌م یاسایه ناکریت بۆ:

أ‌یارمه‌تیدانی بچووک، ئەگه‌ر ناوه‌ناوه‌ بی‌ت:

1- به‌مه‌ستی ئەنجامدانی چاکه‌

2- له‌سهر بنچینه‌ی رینماییه‌کانی یاسای خیزان

3- له‌ دامه‌زراوه‌کانی یارمه‌تیدانی لاوان

4- له‌ دامه‌زراوه‌کانی له‌خوگرده‌ی که‌مه‌نده‌مه‌کان.

ب‌کارپیکردن به‌ریگای ئەوانه‌ی له‌ماله‌وه‌ مافی خزمه‌تکردنیان هه‌یه‌.

بەندى 2: مىندال و لاوان

- 1- مىندال بەماناى ئەم ياسايە ھەر يەككە كە ھىشتا تەمەنى نەبوو بە 15 سال.
- 2- لاوان بەماناى ئەم ياسايە، ھەر يەككە تەمەنى 16 سالە و ھىشتا نەبوو بە 18 سال.
- 3- ئەو لاوانە كە تەواوى رۆژ ئەركى قوتابخانەيان لەسەرەو وەك مىندال بەكارھىنانى رېنمايەكان، كارى پېدەكرىت.

بەندى 3: خاوەن كار

خاوەن كار بەماناى ئەم ياسايە ئەو كەسەيە كە بە گوێرەى بەندى 1 كار بە مىندال يان لاو دەكات.

بەندى 4: كاتى كار

- 1- كاتى رۆژكارى ئەو كاتەيە لە دەستپېك تا كۆتايى كارپېكردى رۆژانە بەبى پشوو دان (بەندى 11)
- 2- نۆبەتكارى، كاتى كارى شەوانەيە بە ھەژماردى كاتى پشوو دان (بەندى 11)
- 3- لە مەعدەنچىيانى كانەكان، كاتى شەفت وەك كاتى كار دادەنرېت. ئەم كاتە لە چوونە ژىرزەمىن تا دەرچوون ھەژماردەكرىت.
- 4- بۆ ھەژماردى كاتى كارى ھەفتانە، وەك ھەفتە، ئەو كاتەيە لە دووشەممەو تا يەكشەممە. رۆژىكى كاركردى كە بەھۆى رۆژى پشوو دانى ياسايى رادەگىرېت، بە رۆژى كاركردى دەژمىردرئ.
- 5- ئەگەر مىندالئىك يان لاوئىك لەلایەن چەند خاوەن كارىكەو كارى پېبكرېت، ئەو كاتى كاركردى و نۆبەتكارى و رۆژى كاركردى پېكەو دەژمىردرېت.

بەشى دووھەم. كارپېكردى مىندال

بەندى 5: قەدەغە كىردى كارپىكىردى مىندالان

- 1- كارپىكىردى بە مىندال، قەدەغەيە (بەندى 2، خال 1)
- 2- قەدەغە كىردى لە خالى 1، بۇ كارپىكىردى بە مىندال، لەم خالانى خوارەو، كارى پىناكرىت:
 - أ- بەمەبەستى چارەسەركىردى بەرىگای كار.
 - ب- لە چوارچىوۋى مەشقىكىردى عەمەلى لەكاتى ئەركى تەواۋى رۇۋى قوتابخانە.
 - ت- بۇ جىبە جىكىردى رىنمايىھى ياساى.
 - پ- لەو كارپىكىردى كە بەندى 7، خالى 1، ژمارە 2 و بەندى 9 تا 46 ى بەكارھىتەنى گونجاۋيان ھەيە.
- 3- قەدەغە كىردى بە گوپىرى خالى 1 بەكارناھىتەنى بۇ كارپىكىردى مىندالان لەسەرۋى 13 سال بە پەسەندىكىردى لەلەيەن كەسە بەرپىرسىارەكانى و تا ئەو رادەيە كە كارەكە بۇ مىندالان سووك و گونجاۋ بىت. كار بە سووك دادەنرىت، ئەگەر لەسەر بنچىنەى سرووشى و مەرجه تايىبەتايەكانى و بۇ جىبە جىكىردىيان:
 - أ- ئاسايش، تەندرووستى و گەشەكىردى مىندالان و
 - ب- رۇشىتىيان بۇ قوتابخانە و بەشداربوونىيان لە رىۋوشوئى بۇ زەمىنەخۇشكىردى ھەلئىزاردىيان فىربوونى پىشەيەك كە لە لەيەن شوئى لىپرسىارەو دانيانپىدەنرىت و
 - ت- سەرنەنجامى چالاكىيەكانىيان بەسوود دەبىت لە وانەكان و كارتىكىردى زىانمەندىيان نەبىت. مىندالەكان بۇيان نىيە رۇۋانە لە 2 كاتىرمىر زىاتىر كاربەكەن و لە بوارى كارگەى كشتوكالى خىزانەكەى رۇۋانە 3 كاتىرمىر و لەنيوان كاتىرمىرى 8 و 18 لەپىشى قوتابخانە و لەكاتى چوونە پۇلەو نەبىت. بۇ كاركىردىيان، بەندى 15 تا 31 ھەيە بۇ جىبە جىكىردى گونجاۋە.

- 4- قەدەغە كۆرۈن بەگۈيرە خالى 1، كاريپكردن بە لاوان ناگريتهوه (بەندى 2، خالى 3) لەكاتى پشوو قوتابخانە بۆ ئۆپەرى 3 ھەفتە لە رۆژمىرى سالانە. بۆ كار كۆرۈن، بەندى 8 تا 31 بەكارھىننى گونجاويان ھەيە.
- 4- 1. ھۆكۈمەت بە رىگاي ھەرماني ياسايى و پەسەند كۆرۈن لەلايەن ئەنجومەنى ئەيالاتەو، بېرپار لەسەر كار كۆرۈن بەگۈيرە خالى 3، دەدا.
- 4- ب. خاوەن كار ئاگادارى كەسە بەرپرسىارەكانى منداڵەكە دەكات كە لەلاي كاردەكەن لەبارەي گرىمانەي مەترىسيەكان و ھەموو ئەو پەيوەندى بەو رېوشوئىنانەو ھەيە كە ئاسايش و پاراستنى تەندرووستى دابىندەكات.
- 5- بۆ ئەنجامدانى ئاھەنگگىران، ئىدارەي چاودىرى دەتوانى بەشيوەيەكى ناويزە، بەگۈيرە بەندى 6 پەسەندى بىكەن.

بەندى 6: ناويزانى بەرپۆەبەريتيانە بۆ ئاھەنگگىران

- 1- ئىدارەي چاودىرى دەتوانى لەسەر داواكارى، پەسەندى ئەمانەي خوارەو بەكەن:
- أ- لە پيشكەش كۆرۈن شانو، منداڵان لەسەرۈوى 6 سال، رۆژانە تا 4 كاترمىر لە ماوہي كاترمىرى 10 تا 23،
- ب- لە پيشكەش كۆرۈن مۇسقىا ئاھەنگەكانىتر و نمايش كۆرۈن رىكلام و تۆمار كۆرۈن لە رادىو و تەلەفزيون لەسەر تەسجىل و گواستەوہي وئەنە و فىلىم دەرھىنان و وئەگرتن: 1- منداڵ لەسەرۈوى 3 تا 6 سال، رۆژانە تا 2 كاترمىر لە كاتى نيوان 8 تا 17،
- ب- منداڵ لەسەرۈوى 6 سال، رۆژانە 3 كاترمىر لە كاترمىرى 8 تا 22 و لە مەشقىپكردنى پيويست بەشدارى بىكەن. نابى بېرپارى تايبەت دەرېكيرييت بۆ بەشدارى كۆرۈن لە كابەرييت و شوئىنى تانس كۆرۈن و ھاوشيوەكانيان وەك پاركى رابواردن، بازارى سالانەو ئاھەنگە ھاوشيوەكانيان و نمايش كۆرۈنەكان.
- 2- ئىدارەي چاودىرى بۆيان ھەيە پاش گويلىگرتن لە لىپرسراويكى بەرپۆەبەريايەتى لاوان، كار كۆرۈن لاوان پەسەندىكات تەنھا ئەگەر:

سەردىڭرى يەكەم. كاتى كار و كاتى پشودان

بەندى8: ماوى كاتى كاركردن

- 1- نابى لاوان لە رۇڭىدا زياتر لە8كاتژمىر و ھەفتانە لە40كاتژمىر كاريانپىڭرى.
- 2- ئەگەر لە پەيوەند بە رۇڭانى پشودان لە رۇڭكار، كارنەكرىت تا كارپىڭەرەكان كاتى پشودانى درىژتر پىڭەوھەبەستەن، بەو شىۋەيە رىڭا دەدرىت بە نوقسانى كاتى كار لە رۇڭى كاركردى 5رۇڭ پىڭەوھەبەستەن و رۇڭە نوقسانەكان تەنھا بە تەواوى ھەفتەيەك و بەجۇرپىڭ دابەش بىيىت كە كاتى كارى ھەفتانە بە رىژەيەكى ناوەندى ئەو 5ھەفتەيە لە 40كاتژمىر تىپەرنەكات. نابى رۇڭكارى لە 8ھەشت كاتژمىر و نيو تىپەربكات.
- 2- ئەگەر كاتى كاركردن لە يەكەم رۇڭكار كەمتر لە 8كاتژمىر بىيىت، دەكرىت لاوان لە رۇڭكارەكانىترى كاركردن ھەمان ھەفتە، 8كاتژمىر و نيو كاريانپىڭرى.
- 3- لەبوارى كشتوكاڭدا، رىڭا دەدرىت بە لاوانى تەمەن 16سال بەسەرەو لە كاتى بەروبووم، رۇڭانە لە 9كاتژمىر زياتر ولە 85كاتژمىر لە جووت ھەفتە، كاريانپىڭرى.

بەندى9: قوتابخانەى پىشەيى

- 1- دەبى خاوەن كار بۇ بەشدارى كردنى لاوان لە وانەكانى قوتابخانەى پىشەيى، ئازاد بىكەن، خاوەن كار بۇى نىيە لەم حالەتانەى خوارەو كار بە لاوەكان بكات:
- أ- پىشى وانەگوتنەوھەيەك كە لە كاتژمىرى 9ى بەيانى دەستپىدەكات، ئەمە بۇ ئەو كەسانەيشە كە تەمەنيان لە سەرووى 18سالن و ھىشتا ئەركى قوتابخانەى پىشەييان لەسەرە.
- ب- لە رۇڭى قوتابخانەى پىشەيى كە جارپىڭ لە ھەفتەكە، لە 5كاتژمىرى وانە و لەلانى كەمەو 45خولەك بەشدارى دەكەن.

ت- له ههفتهی قوتابخانهی پیشهیی که به ریکوپیک لایهانی که مهوه له بلوکیکی وانه 25 کاترمیر ولهانی که مهوه له 5 رۆژ به شداری دهکهن؛ 2 کاترمیریش بو سیمیناری فیربوونی پیشهیی له ههفتهیهکدا، ریکهپیدهدری.

2- لهگهڵ کاتی کاردا، ئەمانه‌ی خواره‌وه‌ش ده‌ژمێردرێن:

- 1- رۆژی قوتابخانه‌ی پیشه‌یی به‌گوێره‌ی خاڵی 1، ژماره‌ 2 له‌گه‌ڵ 8 کاترمیر،
- 2- هه‌فته‌ی قوتابخانه‌ی پیشه‌یی به‌گوێره‌ی خاڵی 1، ژماره‌ 3 له‌گه‌ڵ 40 کاترمیر،
- 3- هه‌روا کاتی وانه‌کان و پشوو‌دانه‌کانه‌کانیشیان
- 4- نابێ نوقسانی پاداشت به‌هۆی چوون بو قوتابخانه‌ی پیشه‌یی رووبدات.

به‌ندی 10: تاقیکردنه‌وه و ته‌دبیره‌کانی فیڕکاری له‌ده‌ره‌وه‌ی کارگه

- 1- خاوه‌ن کار له‌به‌رامبه‌ر لاوان ده‌بێ رێگری نه‌کات:
- أ- بو به‌شداریکردنی له تاقیکردنه‌وه و رێشویی فیربوون که به‌فه‌رمی-یاسایی یان په‌سه‌ندیکی گریبه‌ستانه له‌ده‌ره‌وه‌ی شوینی فیربوون و ئەنجامدانیان.
- ب- له رۆژکار، تاقیکردنه‌وه‌ی نووسراوی راسته‌وخۆ گرنگتره
- 2- له‌سه‌ر کاتی کار ئەمانه‌ی خواره‌وه‌ش هه‌ژمار ده‌کری:
- أ- مۆله‌تدان به‌گوێره‌ی خاڵی 1، ژماره‌ 1 له‌گه‌ڵ کاتی به‌شداریبوون به‌پشوو‌دانه‌وه
- ب- مۆله‌تدان به‌گوێره‌ی خاڵی 1، ژماره‌ 2 له‌گه‌ڵ 8 کاترمیر.
- نابێ کریی کار که‌م بکریته‌وه.

به‌ندی 11: ماوه‌ی پشوو‌دانه‌کان و شوینی ماوه‌نه‌وه

- 1- ده‌بێ پێشوه‌خت بو لاوان کاتی پشوو‌دان به‌ماوه‌یه‌کی شیاو روون بکریته‌وه. ئەم ماوه‌یه ده‌بێ له‌لانی که‌مه‌وه: 1- 30 خوله‌ک له‌کاتی کارکردنی زیاتر له‌چوار کاترمیر و نیو تا 6 کاترمیر. 2- خوله‌ک له‌کاتی کارکردنی زیاتر له‌6 کاترمیر. کاتی پشوو‌دان ئەو کاته‌یه که له‌لانی که‌مه‌وه 15 خوله‌ک له‌کارکردن داده‌برێت.

- 2- دەبى كاتى پشودان لە ساتەوختىكى شياو ئەنجام بدرىت، واتە زووتر لە يەك كاتژمىر پاش دەستبەكاربوون و درەنگتر يەك كاتژمىر پيشى تەووبوونى كار كردن. نابى لاوان لە چوار كاتژمىر و نيو دوابەدواى يەكتر زياتر بەبى پشودان، كاريانپىبكرىت.
- 3- شويىنى حەوانەو لە كاتى پشودان لە شويىنى كار ئەو كاتە رىگاي پىدەكرىت، ئەگەر كارگەكە لەم كاتە لەكار بخرىت وھەروا پشودانى پىويست زيانى لىنەكەويىت.
- 4- خالى 4 بوارى كانى مەعدەنچيانى ژىرزەزمين، ناگرىتەو.

بەندى 12: نۆبەتكارى

لە كارپىكردن بە لاوان نابى كاتى نۆبەتكارى (بەندى 4، خالى 2) لە 10 كاتژمىر، و لە كانەكانى مەعدەنچيان لە 8 كاتژمىر لە چىشتخانە، كشتوكال، ئازەلەوانى، بيناسازى و لە شويىنى مۇنتاژ كردن 11 كاتژمىر تىپەرنەكات.

بەندى 13: كاتى پشودانى رۆژانە

پاش تەواوبوونى كاتى كارى رۆژانە، لاوان بۆيان نىيە لەلانى كەمەو، پيش تەواوبوونى كاتى ئازادى ((تىبىنى كوردان بە كاتى ئازاد دەلەين: كاتى بىكارى يان كاتى بەتالى!! ديارە مرؤف لەم كاتە ھەزاران كارو چالاكى ئەنجام دەدات، بۆيە ھەرگىز نە كاتى بەتالە و نە نە كاتى بىكارە!) نەچراو 12 كاتژمىر، كاريانپىبكرىت.

بەندى 14: پشووى شەوان

- 1- لاوان بۆيان ھەيە تەنھا لە كاتى نيوان كاتژمىرى 6 تا 20 كاريانپىبكرىت.
- 2- لاوان لە سەرووى 16 سال رىگەيان پىدەدرىت:
- أ- لە چىشتخانەو پيشەى ئەكتەرى تا كاتژمىرى 22،
- ب- لە كارگەكانى نۆبەتكارى تا كاتژمىرى 23،

ت- له كشتوكالى كاتژميرى 5 تا كاتژميرى 21

پ- له نانه واخانه و شیرینه مهنى له كاتژميرى 5

كاريانپيېكرىت.

3- لاوان له سهرووى 17 سالييه وه ريگه يان پيډه دريت له كاتژميرى 4 وه كاريانپيېكرىت.

4- له رۇژى قوتابخانه ي پيشه يى كه راسته وخو ته واو بووه، به گوږه ي خالى 2، ژماره

1 تا 3 بۇيان نيه پاش كاتژميرى 20 كاريانپيېكرىت، نه گهر وانه گوتنه وه له قوتابخانه ي

پيشه يى له رۇژى قوتابخانه ي پيشه يى، له كاتژميرى 9 ده ستيېكات.

5- پاش ئاگادار كړنى پيشوه ختى ئيداره ي چاوډيرى، له و كارگانه كه كاتى كارى ئاسايى

به هوى كيښه ي هاتو وچو و پاش كاتژميرى 20 كوتاييپيېكړن، نه گهر توانيان خوږيان

به م هوښه وه، له كاتى چاوډروانى بى كه لك، لابه دن. پاش ئاگادار كړنى پيشوه ختى

ئيداره ي چاوډيرى لاوانى سهرووى 16 سال له كاتژميرى پينج ونيو يان تا كاتژميرى

بيست و سى و نيو له كارگه كانى نوبه كارى كاريانپيېكرىت، نه گهر توانيان خوږيان به م

هوښه وه، له كاتى چاوډروانى بى كه لك، لابه دن.

6- لاوان بۇيان هه يه له و كارگانه كه تياندا كاريپيكره كان له نه وپه رى پله ي گهرمايى

كارده كهن، له كاتى سالانه ي گهرمى له كاتژميرى 5 به دواوه وه كاربكه ن. مافى نه وه ديان

هه يه، له سه ره تاي كار كړنه وه و پاشى به ريكوپيكي له كاتيكي ريكوپيكا ناوه ناوه

پشكنينى پزىشكى كاريان بو بكرىت. نرخى نه م پشكنينه له نه ستوى خاوه ن كار،

نه گهر به خوږايى له لايه ن پزىشكى كارگه وه بۇيان نه نجام نه دارا يان له كارگه يه كدا كه

نه م خزمه ته پيشكه شيان نه كرا.

7- لاوان مؤله تيان پيډه درى له كارى موسيqa، شانؤ و نمايش كړنه كانيتر بو تومار كړدن له

راډيو و ته له فزيون بو تون و وينه گواستنه وه وه روا بو فيلم و وينه گرتن تا

كاتژميرى 23 به شدارى بكه ن. لاوان بۇيان نيه به شدارى بكه ن له و نمايش و

شانؤگه رى و نواندانه كه ئاماده بوونى لاوان به گوږه ي ياساى پاراستنى لاوان،

قه دهغه يه. لاوان بۇيان نيه پاش كوتاييپيېكړنى چالاكييه كان، له لانى كه مه وه پيش

كوتاييپيېكړنى كاتيكي نازاد نه بر او له 14 كاتژميرى پشودانى رۇژانه، كاريانپيېكرىت.

بەندى 15: ھەفتەى پىنج رۆژ

لاوان بۇيان ھەيە تەنھا لە پىنج رۆژى ھەفتەكە كاريانىپىبكرىت. ھەردوو رۆژانى پشوووان دەبى بە گوڤرەى توانا، دوابەدواى يەكدابن.

بەندى 16: پشوووانى رۆژى شەمە

1- نابى لاوان لە رۆژى شەمە كاريانىپىبكرىت.

2- رىگادەدرى بە كارپىكردى لاوان لە رۆژى شەمە تەنھا:

أ- لە نەخۆشخانەكان و لە شوڤنى خزمەتكردى پىر، ئەوانەى پىويستيان بە تەنگەووەهاتن ھەيە و مندا لان،

ب- لە شوڤنى فرۆشيارى، لەو كارگانه كە شوڤنى فرۆشتنيان ھەيە، لە نانەواخانە و شيرىنەمەنى، سەرتاشخانە و بازارى كرپىن و فرۆشتن،
پ- ھاتوچۆ

ت- كشتوكالى و ئاژەلەوانى

ج- كارى ناوماڵە

چ- چىشتخانە و نمايشكردن

ح- كارى مۇسقى، شانۆ و نمايشكردنەكانىتر، لە تۆماركردن لە رادىو و تەلەفزيون، بە دەنگ و يەنەگواستەنەو و فىلم و وىنەگرتن.

خ- تەدبىرەكانى فيربوون لەدەرەوەى كارگە.

د- لە وەرزشكارى

ر- لە فرياكەوتنى پزىشكى

پ- لە چاكسازى ئۆتۆمبىل

لەلانى كەمەو دەبى دوو رۆژانى شەمە لە مانگىكدا، ئازادبن لە كارپىكردن.

3- ئەگەر لاوان لەرۆژى شەمە كاريانىپىكرا، ئەوا پىنج رۆژى ھەفتە(بەندى 15) بە رىپىدان لە رۆژىكىترى پشوووانى قوتابخانەى پىشەيى لە ھەمان ھەفتە دابىندەكرىت. لەو كارگانه كە

يەك رۇژ پشوو لە ھەفتەيەك ھەيە، دەكرى رىپپىدانەكە لەھەمان رۇژيش ئەنجام بدرىت، ئەگەر لاوان لەو رۇژە، وانەى قوتابخانەى پيشەىيان نەبى.

4-ئەگەر لاوان بە گوڤرەى خالى2، ژمارە2، بۆيان نەبىت لە رۇژى شەمە ھەشت كاترمىر كارىانپىبكرىت و لەراستيدا دەكرى جياوازيەكان لەنيوان ئەوپەرى رىپپىدان بە كاتى كاركردن و بەندى8، خالى1ئەوپەرى رىپپىدان بە كاتى كاركردن لەو رۇژە تا كاترمىرى13ھاوتا بكرىت كە تىدا لاوان بە گوڤرەى خالى3، ژمارە1 ئازادبن.

بەندى 17: پشوودانى رۇژى يەكشەمە:

- 1-نابى لاوان لە رۇژى يەكشەمە كارىانپىبكرىت.
 - 2-ريگادەدرى بە كارپىكردى لاوان لە رۇژى يەكشەمە تەنها:
 - أ- لە نەخۆشخانەكان و لە شوڤنى خزمەتكردى پىر، ئەوانەى پىويستيان بە تەنگەوھاتن ھەيە و مندالان،
 - ب- لە كشتوكالى و ئازەلەوانى لە كارگەلىكدا كە دەبى لە يەكشەمە و رۇژانى ئازاد وەك پىويستىيەكى سرووشتى دەبى كاربكرىت.
 - ت- لە كارى ناوماڵەى خىزان، ئەگەر لاوەكان وەك بەشداربوو وەرگىرابن.
 - پ- لە كارى نمايشكردن،
 - كارى مۇسقى، شانۆ و نمايشكردنەكانىتر، لە تۆماركردن لە رادىو و تەلەفزيون، بە دەنگ و ڤنەگواستەنەو و فىلەم و ڤنەگرتن.
 - ج- لە وەرزشكارى
 - ح- لە فرىاكەوتنى پزىشكى
 - خ- لە كارى چىشتخانە.
- لەلانى كەمەو دەبى دوو رۇژانى شەمە لە مانگىكدا، ئازادبن لە كارپىكردن.

3-ئەگەر لاوان لەرۆژی شەمە کاریانپیکرا، ئەوا پینچ رۆژی هەفتە(بەندی 15) بە رێپێدان لە رۆژیکتری پشوودانی قوتابخانە پێشەیی لە هەمان هەفتە دابیندەکرێت. لەو کارگانه که یەك رۆژ پشوو لە هەفتەیهك هەیه، دەکرێ رێپێدانەکه لەهەمان رۆژیش ئەنجامبدرێت، ئەگەر لاوان لەو رۆژه، وانە قوتابخانە پێشەییان نەبێ.

بەندی 18: رۆژانی پشوودان

1-لاوان نابێ لە رۆژی 24 و 31 دیسەمبەر پاش کاتژمێری 14 و رۆژانی پشوودانی یاسایی کاریانپیکرێت.

2-رێگادەدرێ بە کاریپکردنی لاوان لە رۆژانی یاسایی بۆ پشوودان لە حالەتەکانی بەندی 17، خالی 2 بە ناویزی لە 25 دیسەمبەر، 1/1 و یەكەم رۆژی ئازاد لە ئۆستەرن و 1 مای.

3-لەو کارگانه که لەو کارگانه که یەك رۆژ پشوو لە هەفتەیهك هەیه، دەکرێ رێپێدانەکه لەهەمان رۆژیش ئەنجامبدرێت، ئەگەر لاوان لەو رۆژه، وانە قوتابخانە پێشەییان نەبێ.

بەندی 19: مۆلەت

1-خاوەن کار دەبێ بە لاوان لە هەر رۆژژمێری سالانە پشوودانی مۆلەت بە کریۆ، بدا

2-گشتی سالانە پیکهاتوو لە:

ا-لانی کەم 30 رۆژکار، ئەگەر لاوەکە لە سەرەتای رۆژژمێری سال هیشتا 16 سال نییه،

ب-لانی کەمەوه 27 رۆژکار، ئەگەر لاوەکە لەسەرەتای رۆژژمێری هیشتا 17 سال نییه،

ت-لانی کەم 25 رۆژکار، ئەگەر لاوەکە لەسەرەتای رۆژژمێری سال، هیشتا 18 سال نییه.

ئەو لاوانە که لە کانەکانی ژێرزەمین مەعدەنچییان کاردەکەن، سەرباری ئەو رۆژانی مۆلەت لە گروپی تەمەنەکان، 3 رۆژکاریتر وەردەگرن.

3-دەبىي مۇئەت بە قوتابيانى پيشە لە كاتى پشوو قوتابخانەى پيشەىى بدرىت. ئەگەر لە پشوو قوتابخانەى پيشەىى نەدرا، ئەوا لەبەردەم رۇيشتن بۇ ھەر رۇژىكى قوتابخانەى پيشەىى كە تىدا قوتابخانەكە لە كاتى مۇئەتدا كراوہ بى، مۇئەت لە رۇژىكىتر وەردەگرن.
4- ھەروا بۇ مۇئەتى لاوہكان، بەندى3، خالى2 و بەندى4تا12 و بەندى13، خالى3ى ياساى مۇئەت لە ئەيالات دەخريتهكار. (...)

بەندى20: (ئەم بەندە پەيوەندى بە كارگردن لەسەر پاپۆر و مۇئەتيەوہ ھەيە)

بەندى21: ناويزە لە حالەتە تايبەتەكاندا

1-بەندى8و11تا18بەكارناھيئيرىت لەسەر لاوانى كارگەر كە كارى كاتى و دوانەخراوہ لە فرياكەوتن دەكەن و كارگەرە گەورەكان لەبەردەستدا نەبن.

2-ئەگەر لە حالەتيكدا لەدەرەوہى بەندى1لەبارەى كاتى كارگردن بە گويرەى بەندى8، زيەدكارى ئەنجامدەدرىت، ئەوا بەريگاي كورتكردنى كاتى كارى گونجاو لە ماوہى 3ھەفتەى داھاتوویدا يەكسان دەكرىت.

بەندى21؛ ريسا لادەرەكان

1-لە (ريككەوتنى سەنديكا و خاوەن كار لەبارەى مەرجهكانى كار) يان بەو ھۆيەوہ، دەكرى لە ريككەوتنى كارگەيەك ريگا بەمانەى خوارەوہ بدرىت:

ا-لادان لە بەنديبەندى15، 8، خالى، 16، 3و 4، بەندى17، خالى3و بەندى18، خالى3، كاتى رۇژكارى تا كاتژميرى 9 و 44كاتژمير لە ھەفتەيەكدا و بەشيۆەيەكيتر لەپينج كاتژمير و نيو دابەش بكرىت، بەلام تەنھا بە راگرتنى ريژەى ناوہندى كارى ھەفتانەى40كاتژمير لە ماوہى كاتى يەكسانكردنى دوو مانگ.

ب-لادان لە بەندى11، خالى 1و2، ژمارە2و خالى2، ژمارە2و خالى2كاتى پشوووان بۇ15خولەك كورتبكرىتەوہ و شويىنى پشوووانەكەش بەشيۆەيەكيتر ديارىبكرىت.

پ- لادان له بهندی 12، نۆبه کاری به ناویزی کانهای مه عده نچییانی ژیرزمین، رۆژانه تا یهك کاترمیر درێژده کریت.

ت- لادان له بهندی 16، خالی 1 و 2، لاوان له بیست و شه شهمین یه کشه مهی سال یان له ههر یه کشه مهیه کی سال کاریانپیده کری، ئه گهر له بریدا له رۆژکاریتری ههفته که له کارکردن ئازادبکری.

ج- لادان له بهندی 15 و 16، خالی 3 و 4، بهندی 17، خالی 3 و بهندی 18، خالی 3، کاریکردن به لاوان له رۆژیکی شه مه یان یه کشه مه یان رۆژی پشوودان که متر له چوارکاترمیر، له رۆژکاریکیتر له هه مان ههفته یان ههفته ی دواییه وه، پيش یان پاش نیوه رۆ له کارکردن ئازادبکریت.

چ- لادان له بهندی 17، خالی 2-2 لاوان له کاری چیشته خانه و نمایشکردن و هه روا له کشتوکالی له مانگی کدا 3 یه کشه مه ی کاتی وهرزکاری یان به روبووم کاربکه ن.

2- له بواری خستنه کاری (ریککه وتنی سه ندیکا و خاوه ن کار له باره ی مه رجه کانی کار) به گویره ی به ندی 1، لادان له ریسای (ریککه وتنی سه ندیکا و خاوه ن کار له باره ی مه رجه کانی کار) له کارگه یه کدا خاوه ن کاره که ی پیوه وه ی پابه ند نه بیته، ده توانی به ریگای ریککه وتنی کارگه یان ئه گهر شوورای کارگه که نه بی، به ریگای ریککه وتنی نووسراوه وه له نیوان لوه که و خاوه ن کاره که ریکبخریته.

3- کلێسا یان کۆمه له فه رمی- یاساییه ئاینییه کان ده توانن ئه و لادانه که له به ندی 1 ناو نه راوه، له ریساکانیان له به ره چاوبگرن.

به ندی 21 ب: رپپیدان

وه زاره تی ئه یالات بو ئابووری و کار ده توانی له به ره ژده وندی فیریاری پیشه یی یان پیکه وه کاردنی لاوان و گه وه رکان به ریگای فه رمانی یاساییه وه به په سه ندکردنی ئه نجومه نی ئه یالات، له م رینمایانه ناویره کاری بکات:

1- به ندی 8، به ندی 11 و 12، به ندی 15 و 16، به ندی 17، خالی 2 و 3 و هه روا به ندی 18، خالی 3 له چوارچیوه ی به ندی 21، خالی 1،

2-بەندى14، بەلام نەك پېشى كاترمىرى5و پاش كاترمىرى23و،
3-بەندى17، خالى1و بەندى18، خالى1ئەوپەرى لە سالىكدا لە 26يەكشمە و رۇزى پشودان
رېيپدەدرىت، ھەروا دەبى مەترسى لەسەر تەندرووستى يان زىانى جەستەيى يان گەشەى
رووحى-دەروونى لاوان نەبىت.

سەردىرى دووھەم: قەدەغەکردن و سنوودارکردنى کارپىکردن

بەندى22: کارە مەترسیدارەکان

- 1-نابى لاوان لەم حالەتەنەى خوارەو، کاريان پېبکرىت:
أ-لەکارىکدا کە توانای کارکردنى فیزیکی و دەروونى تىپەدەکات،
ب-لەکارىکدا کە تىدا پېشبینى رووداوى لیدەکرىت،
ت-لە کارىکدا بەستراوتەو بە رووداوى و پېشبینى لیدەکرىت، لاوان بەهوى کەم ھۆشیاریان
لەبارەى ئاسایشى کاريان کەمئەزمونیان ناتوانن بیناسنەو یان خۆيانى لى لادەن.
پ-لەکارىکدا تەندرووستیان بەهوى گەرمى يان ساردى زۆر بەرز يان تەرى ھەرەشەى لى
دەکەن،
ج- لە کارىکدا کە تىدا رووبەرووى کارتیکردنى زیانبەخشى دەبنەو بەهوى دەنگەدەنگ،
ھەژاندن يان تیشکدان.
لە کارىکدا رووبەرووى کارتیکردنى زیانبەخش لە ماددە مەترسیدارەکان بە مانای یاساگانى
شىمى دەبنەو،
1- لە کارىکدا رووبەرووى کارتیکردنى زیانبەخش دەبنەو لە ماددە بیۆلۆگىيەى بەمانای
رینمایەکانى 679/90/ئى.فى.گى ئەنجومەن لە 1990/11/26بۆ پاراستنى کریکاران لە
دژى مەترسى بەرىگای کارکردن بە ماددە بیۆلۆگىيەکان لەکاتى کارکردن.
2-خالى1، ژمارە3تا7 ناخريته کار بۆ لاوانى کارپىکراو تا ئەو رادەيە کە:

أ- بۇ بەرفراوانکردنى ئامانجەكانى فېربوونى پېويست بېت،

ب- پاراستنى لەلايەن چادېرى فېركارەكەيەو،

ت- رادەى با لە كاتى ماددە ترسناكەكان(خالى 1، ژمارە 6) لەخوارەو بېت.

بەندى 1 بەكارناھيئىت لەسەر بەقەستەو كارکردن بە ماددە بىۆلۆگىيەكانى
گروپى 3 و 4 بەماناى (رېنمايىەكانى 679/90/ئى.فى.گى) ئەنجوومەن لە 1990/11/26 بۇ
پاراستنى كرېكاران لەدزى مەترسى بەرېگاي كارکردن بە ماددە بىۆلۆگىيەكان لەكاتى
كارکردن.

رېځكهوتنى سەندىكا و خاۋەن كار لەبارەى مەرجەگانى كار

بەندى 1: ناوەرۆك و شىۋەى (رېځكهوتنى سەندىكا و خاۋەن كار لەبارەى
مەرجەگانى كار)

1- (رېځكهوتنى سەندىكا و خاۋەن كار لەبارەى مەرجەگانى كار)، ماف و ئەركى لايەنەكان و
پېۋەرە ياسايىيەگانى كە ناوەرۆك، كۆتايى و ھەئەشاندىنى پەيوەندىيەگانى كار، رېځكەخات و
ھەروا دەتوانى پىرسىارو دەستۋورە ياسايىيەگانى كارگا، رېځكەخات.
2- (رېځكهوتنى سەندىكا و خاۋەن كار لەبارەى مەرجەگانى كار) پېۋىستى بە شىۋەى نووسراو
ھەيە.

بەندى 2: لايەنەگانى (رېځكهوتنى سەندىكا و خاۋەن كار لەبارەى
مەرجەگانى كار)

1- بەشداربوۋانى (رېځكهوتنى سەندىكا و خاۋەن كار لەبارەى مەرجەگانى كار) لە سەندىكاكان،
خاۋەن كارە تاكەكان، و ھەروا يەكئىتى خاۋەن كارەكان.
2- كۆبۈۋنەۋەى سەندىكاكان و يەكئىتى خاۋەن كارەكان (تروپكى رېځخراۋەكان) دەتوانن بەناۋى
يەكئىتىيە ئەندامەكانىيان، بىرپار لەسەر (رېځكهوتنى سەندىكا و خاۋەن كار لەبارەى
مەرجەگانى كار)، بەدەن، ئەگەر ۋەكالىتى گونجاۋيان ھەبى.
3- تروپكى رېځخراۋەكان دەتوانن بەخۇيان بىن بە بەشداربوۋى رېځكهوتنىيەك، ئەگەر بە
گوپىرەى پەپەرەۋى ناخۇ، كۆتايى رېځكهوتنامەكان بەشىك بېت لە ئەرەكانىيان.
4- لە ھالەتەگانى خالى 2 و 3، تروپكى رېځخراۋەكان و يەكئىتىيە ئەندامەكانىيان بارمەتەدەدەن
بۇ ئەنجامدانى ئەرەكە بەرانبەرييەكانىيانى (رېځكهوتنى سەندىكا و خاۋەن كار لەبارەى
مەرجەگانى كار) لايەنەكانىيان.

بەندى 3: پابەندى كرى

- 1- ئەوانەى پابەندى كرىن، برىتىن لە ئەندامانى لايەنەكانى رىككەوتن لەسەر كرى و خاوەن كارە كە بەخۆى لايەنى رىككەوتنە لەسەر كرى.
- 2- كارپىكردن بە پىوهرى ياساى بۆ رىككەوتن لەسەر كرى بەرىگای كارگە وپرسىارەكانى زاناكانى ياساى كارگە بۆ ھەموو كارگەكان و خاوەنەكانىيان كە پابەندى بە كرى.
- وابەستەبوون بە كرى تا كۆتايى (رىككەوتنى سەندىكا و خاوەن كار لەبارەى مەرجەكانى كار).

بەندى 4: كارتىكردى پىوهرى ياساى

- 1- پىوهرى ياساى (رىككەوتنى سەندىكا و خاوەن كار لەبارەى مەرجەكانى كار) كە ناوەرۆك، كۆتايى و ھەلۆەشانەوھى پەيوەندى كار رىككەوتن، راستەوخۆ بەكاردەخريت و ھەردوو لايەنە پابەندبووھەكانى (رىككەوتنى سەندىكا و خاوەن كار لەبارەى مەرجەكانى كار) ناچار دەكات لە ژىر بوارى خستەكارى (رىككەوتنى سەندىكا و خاوەن كار لەبارەى مەرجەكانى كار) يەكە، بىنەوھە. ئەم رىنمايىيە بە گونجاوى دەخريتەكاروھە بۆ پىوهرى ياساى (رىككەوتنى سەندىكا و خاوەن كار لەبارەى مەرجەكانى كار) بەرىگای ياساى كارگە و پرسىارەكانى زاناكانى ياساى كارگە.
- 2- ئەگەر لە (رىككەوتنى سەندىكا و خاوەن كار لەبارەى مەرجەكانى كار) رىككەوتنى ھاوبەشى لايەنەكان ديارىكرابىت و لەسەريان رىككەوتن(قاسەى يەكسانكردى كرى كار، قاسەى گەشتكردن... ھتد)، ئەوا ئەم ھىنانەسەربارە راستەوخۆ و بەزۆرملى بۆ پەپرەوكردى ئەم دامەزراوھىيە و پەيوەندىيەكانى پابەندبووانى كرى، واتە خاوەن كار و كرىكار.
- 3- لادانى ھەلۆەشاندىن ئەو كاتە پەسەند دەكرىت، ئەگەر لە (رىككەوتنى سەندىكا و خاوەن كار لەبارەى مەرجەكانى كار) نووسرابىت يان گۆرپىنى رىساكان لەبەرژوھى كرىكارەكە بىت.
- 4- پاشگەزبوونەوھە لە پىكھاتى مافەكانى كرى تەنھا ئەو كاتە پەسەند دەكرىت، ئەگەر لايەنىكى (رىككەوتنى سەندىكا و خاوەن كار لەبارەى مەرجەكانى كار) پەسەندى بەراوردكردن بكات. نابى مافەكانى كرى ئالۆز بكرىت. لەبارەى ماوھى ھەلۆەشاندىنەوھە بۆ

یەكسانكردى مافەكانى كرى، دەكرى تەنھا لە سەر(رىككەوتنى سەندىكا و خاوەن كار لەبارەى مەرجەكانى كار) رىككەون.

5-لەپاش كۆتاييھىنان بە (رىككەوتنى سەندىكا و خاوەن كار لەبارەى مەرجەكانى كار)، پيوەرەكانى مافە ياساييەكانى دريژەى دەبىت تا ھەلۆەشانەنەوھىەكى تر، شويىنى دەگرىتەوھ.

بەندى 5: پابەندبوونى گشتى

1- وەزارەتى ئابوورى و كار دەتوانى رىككەوتنى سەندىكا و خاوەن كار لەبارەى مەرجەكانى كار بە تەبائى لەگەل يەكئىك لە سى نوینەرەكانى رىكخراوھ تروپكەكانى خاوەن كاران و كرىكاران لە ناو لیژنە دامەزراوھەكان و لەسەر داواى يەكئىك لە لایەنەكانى (رىككەوتنى سەندىكا و خاوەن كار لەبارەى مەرجەكانى كار) بۆ پابەندبوونى گشتيان، رابگەيەنن، ئەگەر:

أ-خاوەن كارى پابەندبوو بە كرى، 50لە 100 كرىكار كەمتر، بوارى خستەكارى(رىككەوتنى سەندىكا و خاوەن كار لەبارەى مەرجەكانى كار)، كاريانپىدەكرت. دەكرى لە پيشمەرجەكانى ژمارە 1 و 2 چاوپوشييان لىبكريت، ئەگەر راگەيانەنى گشتى پابەندبووھەكان بەشيوھىەك دەرېكەوئت كە بۆ لابرەنى بارودۇخىكى كۆمەلایەتى تايبەت پيوست ببئت.

ب-راگەيانەنى گشتى پابەندبووھەكان وەك لەبەرژەوھەندى گشتى پيشنياركراوھ، دەرەكەوئت،

2- پيش برپاردان لەبارەى داواكاريەك، خاوەن كار و كرىكار كە لەوانەيە راگەيانەنى گشتى پابەندبووھەكان بيانگرىتەوھ، لە دەستپىكى دادوھرييەكە، سەندىكا و يەكئيتيەكانى خاوەن كاران و ھەروا بەرپووبەرايەتى بالاي كار ئەيالەتەكان كە بەرژەوھەنديان ھەيە، لە بوارەكانياندا دريژميان بە رىككەوتنى كار دا، دەرھەت بۆ ھەلويستى نووسراو و ھەروا بۆ رادەربرين بە دەمى بكەن و گفەوگۆى فەرمى بكەن.

3- ئەگەر بەرپۆبەرايەتى بالاي ئەيالاتىكى بەشداربوو، نارەزايەتچىيەكەيان بەرزكردەوہ لەدزى داواكارى راگەياندىنى گشتى پابەندبوون، ئەوا وەزارەتى ئابوورى و كارى ئەيالەتەكان لەھەمبەر داواكارىيەكە ،بە پەسەندكردنى لەلایەن حكومەتەوہ، بەھاناىەوہ دەچیت.

4- لەگەل راگەياندىنى گشتى پابەندبوونى ياساىى بە (رێككەوتنى سەندىكاو خاوەن كار لەبارەى مەرجەكانى كار) رێككەخەن لە بوارى خستەكارى رێككەخریت بۆ ئەو خاوەن كارو كرىكارانە كە تائىستا پابەندى رێككەوتنى كرى نین.

5- وەزارەتى ئەيالات بۆ ئابوورى و كار دەتوانى راگەياندىنى پابەندبوونى گشتى بە(رێككەوتنى سەندىكا و خاوەن كار لەبارەى مەرجەكانى كار)، ھەئەوشىنیتەوہ، ئەگەر ھەئەوشاندنەكە بەشپۆھىەك بىت كە دەرکەویت لەسەر داواى بەرزەوہندى گشتىيە. خالى 2و3 بەكارخستنى گونجاوہ. ھەروا پابەندبوونى گشتى كۆتايى بە رێكەوتنىكى كرى لە رەوہكەيدا، دەھىنیت.

6- وەزارەتى ئابوورى و كار دەتوانى بەرپۆبەرايەتى بالاي كار لە ئەيالاتىك لەبارەى ھالەتە تاكەكان، مافى راگەياندىنى گشتى پابەندبوون، وەك ھەئەوشاندنى راگەياندىنى گشتى كرى، بگۆزیتەوہ.

7- راگەياندىنى گشتى پابەندبوون لە ھەئەوشاندنى راگەياندىنەكەيان، پىويستيان بە بلاوكردنى فەرمى ھەيە.

بەندى 6: ناوئوسكردنى كرى

لەلای وەزارەتى ئابوورى و كار، پىناسەى كرى ناوئوسدەكریت كە تىدا كۆتايى، گۆرین و ھەئەوشاندنى (رێككەوتنى سەندىكا و خاوەن كار لەبارەى مەرجەكانى كار) و ھەروا سەرەتا و كۆتايىپىھىنان بە راگەياندىنى گشتى پابەندبوون، دەئوسریت.

بەندى 7: ئەركى ناردن و پىراگەياندن

1-ئەركى سەرشانى لايەنكانى(رېككەوتنى سەندىكا و خاۋەن كار لەبارەى مەرجەكانى كار)ە، لەمەماۋەى مانگىكا بە خۇپايى وەزارەتى ئابوورى و كار لەماۋەى مانگىكا، دەقى ئەسلى رېككەوتنەكەيان بە خۇپايى يان نووسراۋىكى بىرۋاپىكراۋ ۋەھروا دوو نووسىنى بىرۋاپىكراۋىترى ھەر (رېككەوتنى سەندىكا و خاۋەن كار لەبارەى مەرجەكانى كار) و گۇپرانكارىيەكانى بۇ وەزارەتى ئابوراۋ، بىنرەن؛ دەبى وەزارەتى ئابوراۋ لەبارەى كۇتايىپىيەنەى ھەر (رېككەوتنى سەندىكا و خاۋەن كار لەبارەى مەرجەكانى كار) لەماۋەى مانگىكا ئاگادار بىرئەھە. ئەركى سەرشانى لايەنەكانى (رېككەوتنى سەندىكا و خاۋەن كار لەبارەى مەرجەكانى كار)ە، بەرپۇبەرايەتى بالاي كارى ئەيالەتەكان لە بۋارەكانىندا كە (رېككەوتنى سەندىكا و خاۋەن كار لەبارەى مەرجەكانى كار)ش دەگىتەۋە، لەماۋەى يەك مانگ پاش رېككەوتنەكەيان، بە خۇپايى 3 نووسراۋى بىرۋاپىكراۋى رېككەوتنە و گۇپرانكارىيەكانى بۇيان بىنرەن و ھەروا ناردن و ئاگادار كەرنەۋەيان لەبارەى(رېككەوتنى سەندىكا و خاۋەن كار لەبارەى مەرجەكانى كار)ى ھەلۋەشاۋە لە ماۋەى مانگىك. ئەگەر لايەنەكى رېككەوتنى ئابوراۋ ئەركەكەى بەجىيەنە، ئەۋا لايەنەكانىترى رېككەوتنەكە ئازاد دەبن.

2-ھەلۋەكەۋتى پىشلىكەرنى رېكۇپىكىيە ئەگەر ھەركەسىك بە مەبەست يان بەبى مەبەست لە دژى خالى 1، ئەركى ناردن يان پىراگەيانەن بە بەھەلە، بەناتەۋاۋى يان بە پىي پىۋىست لە كاتى خۇى ئەنجام نەدات. دەكرى پىشلىكەرنى رېكۇپىكى بە سزاي پوولى تۆلەى لى ۋەربىگىرەت.

3-فەرمانبەرايەتى ئىدارەت بەماناي بەندى 36، خالى 1، ژمارە 1 ياساكە لەبارەى پىشلىكەرنى رېكۇپىكى، ئەركى ئىدارەتە لەبەرمانبەرياندا بە گۈيرەى خالى 1 ئەنجام بەدن.

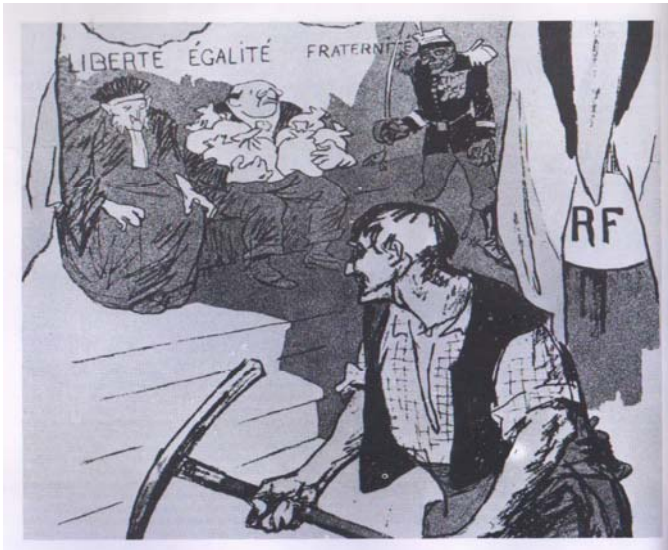
بەندى 8: ناساندنى (رېككەوتنى سەندىكا و خاۋەن كار لەبارەى مەرجەكانى كار)

ئەركى خاۋەن كارەكانە، (رېككەوتنى سەندىكا و خاۋەن كار لەبارەى مەرجەكانى كار)ى گونجاۋ بۇ كارگەكەيان لە شوپىنى گونجاۋ لەناۋ كارگە دابىن.

بەندى 9: سەلماندىنى كارتىكەرنى ياسايى

هێزی یاسایی برپارەکانی دادگا بۆ بابەتەکانی کار که له به‌گژداچوونی یاسایی له‌نیوان لایه‌نه‌کانی (رێککه‌وتنی سه‌ندیکا و خاوه‌ن کار له‌باره‌ی مه‌رجه‌کانی کار) ی ناو رێککه‌وتنه‌که یان له‌باره‌ی هه‌بوون یان نه‌بوونی رێککه‌وتن سه‌ریان هه‌لدا، ئه‌وا هه‌موو لایه‌نه‌کان پابه‌ندی دادگاكان و دادگای ناوبژی ده‌بن.

(...)

ئازادی، یه‌کسانی و برابره‌تی، جێگای
ئهم سێ قیزه‌وه‌نانه ده‌گرنه‌وه:
کلیسا، سه‌رمایه‌داری و
له‌شکر (1907)

پاشکۆ

مارکس: (مافی مروّف،

بابه‌تیکی نیوه‌چله‌!)

ئهم یاسایانه که له خواره‌وه

هاتوون، به‌ری ره‌نجی کرێکارانی جیهانه بۆ ژيانیکی مروّیی و خۆیان به‌سه‌ر حکومه‌ته‌کانی جیهان سه‌پاندووه !

یاساكانی مافی کار له جاره‌نامه‌ی نیونه‌ته‌وه‌ی که تایبه‌تن به مافه ئابووری،
کۆمه‌لایه‌تی و روّشن‌بیرییه‌کان:

ماده‌ی شه‌ش:

(لایه‌نه‌کانی ئهم رێککه‌وتنامه‌یه دانه‌نین به مافی کارکردن وه‌ک مافیکی هه‌ر تاکێک له تواناره‌خساندن بۆ ئه‌وه‌ی بژێوییه‌که‌ی به‌ریگای کاریک که ئازادانه هه‌لبژێری یان وه‌ربگری، ده‌سته‌که‌وت بکات و ده‌وله‌تیش هه‌نگاوی گونجاو بۆ پاراستنی ئهم مافه ده‌گریته‌ده‌بر. ده‌بی ده‌وله‌تانی ئه‌ندام له‌م رێککه‌وتنامه‌یه، بۆ جێبه‌جێکردنی ته‌واوی ئه‌و مافانه، هه‌نگاوگه‌لیک بنین که ئامۆژگاری و به‌رنامه‌ی پیشه‌یی، پشپۆری و فێرکاری بگریته‌وه‌و هه‌روا ده‌بی بنچینه و مامه‌له‌کردنیکی جیگیر بکه‌ن بۆ گه‌شه‌سه‌ندنی ئابووری، کۆمه‌لایه‌تی و کلتووری

و کارکردنی بهرهمهینه‌رانه‌ی رۆژانه له‌سایه‌ی مهرجگه‌لیک مسۆگهر بکه‌ن که ئازادی
بنچینه‌یی سیاسی و ئابوورییه‌کانی تاکه‌کان بپاریزن

ماده‌ی 7: پاداشتی که له‌لانی که‌مه‌وه، ئهم مهرجانه‌ی خواره‌وه بۆ گشت
کارگه‌ران تێدابی:

- 1- گرێه‌کی دادوهرانه و پاداشتیکی یه‌کسان بۆ به‌های کار، به‌ی جیاوازی، به‌مه‌رجیک
کرپی کاری ژن له کرپی کاری پیاوان له کاریکی هاوچه‌شن، که‌متر نه‌بیت.
- 2- دابینکردنی ژيانیکی ئاسووده بۆ خۆیان و خێزانه‌کانیان.
- 3- دابینکردنی مهرجگه‌لیک بۆ کارکردن که ژیان و ته‌ندرووستیان بپاریزی
- 4- له کارکردندا، پشوو‌دان، کاتی ئازاد و کاتژمیهره‌کان، مۆله‌تدان به‌کرپوه دابینکری و
هه‌روا پاداشتی رۆژانی پشوو‌دانی فهرمیش بدریت.

ماده‌ی 11 (له‌م ماده‌یه دووباره‌کردنی خالی 23، 24 و 25) ه، ته‌نها ئهم خالانه نه‌بیت که
وردتر له جاپنامه‌ی مافی مرۆف ئاماژه‌یان پێ ده‌کات:

- 1- ت-مافی بيمه‌ی کۆمه‌لايه‌تی، به‌تایبه‌تی بۆ خانه‌نشینی، بیکاری، نه‌خۆشی، په‌که‌وته‌یی و
پیری و هه‌ر حاله‌تیکێتر که یه‌کیک نه‌توانی کار بکات و دابینکردنی گه‌شتکردن به‌ کرپوه.
پ-مافی یه‌کسانی کرپ به‌ هه‌موو ده‌ستکه‌وته‌کانییه‌وه و یه‌کسانی به‌رخوردکردندا بۆ نه‌و کارانه
که هه‌مان به‌هایان هه‌یه و یه‌کسانی له پیاواندنی جووری کاردا.
- ح- مافی خۆپاراستن له نه‌خۆشی و ئاسایش مهرجه‌کانی کارکردن، به‌ مافی پارێزگاریری له
ئه‌رکی منداڵه‌یان.

2- بۆ رێگرتن له هه‌لاواردن دژی ژنان، به‌هۆی می‌ردکردن، منداڵه‌یان و دابینکردنی
مافه‌کانی له کارکردن، ولاتی هاوپه‌یمان ته‌دبیری گونجاو ده‌گرنه‌به‌ر بۆ:

- ا- قه‌ده‌غه‌کردنی ده‌رکردن له‌کار به‌ هۆی حامیله‌یی و پشوو دایکایه‌تی و ده‌رکردن
به‌هۆی حاله‌تی هاوسه‌ریتی و سزادانی ئه‌وانه‌ی سه‌رپێچی ئهم بریاره ده‌که‌ن.

ماده‌ی 8

- 1- مافی مانگرتن، به‌و مهرجه به‌ گوێره‌ی یاسا‌کانی ولاتی ئه‌ندام، ئه‌نجامبدری.

لە جارىنامەى جىھانى مافەكانى مرۇف، ھاتوۋە:

ماددەى 23:

- 1- ھەموو كەسك مافى كارگردنى ھەيە و ئازادە لە ھەئبژاردنى، بەرمەرجيک دادوهرانە و عادل بىت و ھەروا مافى خۆيەتى لە بىكارى بپارىزى.
- 2- ھەموو كەسك كار بكات، مافى كرى يەكسان و قايلىكەرى ھەيە و بۇ خۆى و خىزانەكەى ژيانىكى شايستەى بەشكۆى مرۇف دەستەبەر بكات و لەكاتى پىويست ئامرازەكانىتر بۇ پاراستنى كۆمەلايەتەش بۆى دابىن بكرىت
- 3- ھەموو كەسك مافى دامەزراندن و ئەندامىتى لە سەنديكاكان ھەيە بۇ پاراستنى بەرژەوندەندىيەكانى.

ماددەى 24:

ھەموو كەسك مافى
پشوووان و كاتى ئاسوودەيى،
ھەيە، بەتايبەتى مافى
ديارىگردنى شياو بۇ
كاتىژمىرى كارگردن و
پشوووانى ناوبەناو بە كرىو.

ماددەى 25:

1- ھەموو كەسك مافى
ئاستىكى ژيانى ھەيە كە بۇ

پارىزگارىي تەندرووستى و خوشگوزەرانى خۆى و خىزانەكەى پىويستە و ئەوانيش خۇراك و

پوشاك و خانوو چاودېرييه پزېشكى و خزمه‌تگوزارييه كۆمه‌لايه‌تى پېويسته‌كانىش ده‌گرېته‌وه و مافى ئه‌وه‌دى هه‌يه كه ژيانى خۆى ده‌سته‌به‌ر بگات له باره‌ى بېكارى و نه‌خۆشى و كه‌نه‌فتى و بى‌ هاوسه‌رى و پېرى و هېترېش وه‌ك بېده‌ره‌تانى به‌هۆى بارودۆخى له‌ده‌ست خۆدا نه‌بووه.

كرێكاران و سه‌ربازه كۆمونيسته‌كان له‌به‌رده‌م يانه‌ى كركارن له نه‌فتخانه له سالى 1959.

تيپى وهرزشى قوتابخانه‌ى نه‌فتخانه له سالى 1955. له‌م ساله‌ى كه‌مىان هېنا له‌سه‌ر ئاستى قوتابخانه‌كانى خانه‌قى.

به‌رپز مامۆستا سه‌نديكايى و كۆمونيست ئېبراهيم عه‌لى قه‌ساو له 1956/4/9

گیانبه ختکردووی ریځای سۆسیالیزم (نەسرەددین مەجید) لە گەل ھاوڕیپەکی زیندانی بەناوی (نەجم
عەبدوللا ئەلجەنابی) لە ناو نەخۆشخانە ی زیندانی (الزوبیر) لە 1969/12/19

لەبەر هەمەکانی نووسەر:

1- چەند تیئۆرییەك لەبارە ی
فاشیزم (نامیلکە، 1994،

سلیمانی)

2- ئەلۆه و ئەم بەرو ئەو بەر-1- (رۆمان، 1998، سوئید)

3- گومانە یاخیکانی کەلات-2- (رۆمان، 2000، ژ وەشانین گۆفارا ھاڤیبون، ئەلمانیا)

4- رەخنە لەبەرنامە ی گۆتا، لە گەل چەند وتاریکی کارل مارکس و فریدریک ئەنگلس (وەرگیڕان لە
ئەلمانییە وە).

5- کەپیتال (بە ھاوبەشی لە گەل کەژال حەمەرەشید و شلیر عەزیز وەرگیڕان-2006، مەکتەبی
بیروھۆشیاری)،

6- مەشکە ئازاکان (چیرۆک بۆ منداڵان، 1996، سلیمانی)

7- بەرەو چەسپاندن و پەیرەکردنی یاسای کار- نموونە ی یاسای کار لە ئەلمانیا، بەشی یەکەم (وەرگیڕان)
ئەو بەرھەمانە کە ھیشتا لە چاپ نەدراون:

1- ژنان لەنیوان سەرمايە و ئاینەکان (کۆمەلە ووتار و وەرگیڕان لە ئەلمانییە وە)

2-لەبارەى جىھانگىرى(لىكۆلىنەوۋە و ۋەرگىپران)

3-گفتوگۆى ھەلگرانى خەلاتى نۆبىل و سىياسەتمەداران و رۆشنىبران(ۋەرگىپران لە ئەلمانىيەوۋە)

4-كۆمەلە چىرۆك بۆ مىندالان

5- لىھەدزى جەھالەت و

تاوان(لىكۆلىنەوۋە)

بەشېك لە بەشداربووانى

كۆبوونىۋەوۋە ئاھەنگى

كرىكاران لە يەكى ئايار لە

1958/5/1 لە نەفتخانە

Deutsche Arbeitsrecht, Teil1

